

ক'ব লগীয়া দু-আষাৰ.

আজি কেইবছৰ মানৰ আগতে 'দিক্‌ভ্ৰষ্ট' নাম দি মই এখন
কাল্পনিক নাটক লেখিছিলো। সেই নাটকৰে মূল ভাবটো ৰাখি সম্পূৰ্ণ
বলেগ দৃষ্টি ভঙ্গিৰে এই নাটকখনি ১৯৬৭ চনৰ শেষ ভাগত পূৰ্ণাঙ্গ
নাটক হিচাবে লেখা হয়, আৰু ৬৮' চনৰ মাজ ভাগত নগাওঁ নাট্য
মন্দিৰত মঞ্চস্থ কৰা হয়। নাটক খনি লেখাত শ্ৰীমান অনিল
হামুলীয়ে মোক সকলো প্ৰকাৰে যথেষ্ট সহায় কৰে। তেওঁক মোৰ
সন্তৰ্কিত কৃতজ্ঞতা জনালো।

— নাট্যকাৰ —

নগাওঁ নাট্য মন্দিৰত হোৱা প্ৰথম বাতিৰ অভিনয়ৰ— অভিনেতা
আৰু অভিনেত্ৰী সকল—

পুৰুষ—

নীলান্বৰ— জ্ঞানদা বৰা (সোণটি)
বঞ্জিত— সদানন্দ শৰ্ম্মা (পুতু)
নীৰোদ— যোগেশ বেজবৰুৱা (কান্ধু)
ডাক্তৰ— বাৰ্জেন শৰ্ম্মা
(জুনিয়ৰ)
ধনবৰ— বিবেক মহন্ত
গণপট— সাবদা বৰদলৈ

স্ত্ৰী—

বীতা— স্মৃতি বেথান শইকীয়া (বেবী)
শিখা— অঞ্জু দেৱা

পৰম আৰাধ্য পিতৃদেৱতাই জীৱিত অৱস্থাত মোৰ পৰা বহুত
আশা কৰিছিল। কিন্তু তেওঁ জীয়াই থকা হলে আজি বৰ নিৰাশ হ'ল
হেতেন। তথাপি, কিঞ্চিত হলেও মোৰ এই 'দিক্‌ব্ৰষ্ট' নাটকখন
তেওঁৰেই পুণ্য স্মৃতিত উৰ্গা কৰিলো।

সাবদা বৰদলৈ।

শুধৰণী

পৃষ্ঠা	শাৰী	অশুদ্ধ	শুদ্ধ
১	২১	আনিল	অনিল
৩	৫	ফেক্সিবোল	ফ্ৰেক্সিবোল
৩	১৭	প্ৰমান	প্ৰমাণ
২০	২	কন্ত	কিন্তু
২০	৩	জান	জালি
২০	৪	ইপনে	ইপিনে
২০	৫	মাৰ	মাৰি
২০	১৫	কাকুত	কাকুতি
২০	১৯	মেৰে	মোৰ
২০	২২	কনা	কণা
২০	২৮	বাৰি	বাৰী
২০	২৯	এতয়া	এতিয়া
২১	১৫	পাহৰিব	পাহৰিব
২১	২৯	দুবনা	দুবলা
২৮	২৭	ধনববক	ধনববক
৩৯	২৫	খিলঙলৈ	খিলঙলৈ
৪২	২৬	দি দিয়া	দিয়া
৪৫	৪	কট্‌টীয়া	কট্‌কটীয়া
৫১	৫	বান্ধসী	বান্ধসী

:-: সূচনা :-:

স্বৰ্গীয় মানিক বৰুৱাৰ ডুইং কম । চাৰিওফালে জাক-জমকৰে
পৰিপাটিকৈ সজোৱা । আঁৰ-কাপোৰ উঠাৰ
লগে লগে কলিং বেলৰ শব্দ হয় ।
ধনবব সোমাই আহি
বাহিৰলৈ চাই—

ধনবব :- আহক । [নীৰোদ সোমাই আহে ।] আপুনি বহক । মই
বাপুক পঠিয়াই দিওঁগৈ ।

[ধনবব ওলাই যায় । নীৰোদ বহি মেজৰ ওপৰৰ
পৰা ইলাষ্ট্ৰেটেড উইক্লি এখন মেলি ছবি
চাই থাকে । নীলান্ধৰ
সোমাই আহে ।
নীৰোদ থিয়
হয় ।]

নীলান্ধৰ :- বহানা । (হাঁহি) আজিও হব নেকি ?

নীৰোদ :- [বহি] তুমি ইচ্ছা কৰিলে, নিশ্চয় হব ।

নীলান্ধৰ :- হয় নেকি ? বাক, সময় ?

নীৰোদ :- গধূলী ৬টা মান বজাৰ পৰা হলেহে ভাল হব হবলা ?

নীলান্ধৰ :- নাই— নাই— মই ৬টা নালাগে ৭টা বজাটো নোৱাৰিম ।

নীৰোদ :- তেন্তে ?

নীলান্ধৰ :- চাৰে সাতটা মানৰ পৰা হলে, কিবা বেয়া হব নেকি ?

নীৰোদ :- একো বেয়া নহয় — মই কেৱল আনিল আৰু মৃণালক সেই
বকমেই খবৰ দিব লাগিব ।

নীলান্ধৰ :- (থিয় হৈ) থিক আছে ।

(২)

[ভিত্তবৰ ফালে এবাৰ চাই জেপত হাত দি বেগৰ
পৰা এশটকীয়া নোট এখন উলিয়াই

নীৰোদক দিয়ে ।]

তুমি তেন্তে যোৱা । মই কিন্তু ঠিক ন'টা বজাত ঘৰ পাবহি
লাগিব ।

নীৰোদ :— কোনো কথা নাই । তোমাৰ ইচ্ছিত মতেই সদাই আমি
কাম কৰি আহিছো । বহুত ভাগ্যৰ বলতহে তোমাৰ নিচিনা এজন
বন্ধু পাইছো । (হাঁহি) বাক, কালি কেনে এন্জয় কাৰলা ?

[নীলাম্বৰে হাতৰ ইচ্ছিতেৰে ভিত্তবৰ ফালে দেখুৱাই সাৱধান কৰি
দিয়ে আক যাবলৈ কয় । নীৰোদ ওলাই যায় । বেডিঅ'

লগাই দি নীলাম্বৰে মেজৰ পৰা কাগজ

এখন তুলি লৈ বহে । অলপ

সময় কাগজ খনৰ ওপৰত

চকু ফুৰাই তাৰ পাচত

ভিতৰলৈ চাই ।]

নীলাম্বৰ :— বীতা ! বীতা !!

[বীতা হাঁহি হাঁহি সোমাই আহে, নীলাম্বৰে বীতাৰ
মুখলৈ চাই হাঁহি]

বাঃ, তুমি আজি বৰ ধুনীয়াজনী হৈ পৰিছাহে ।

বীতা :— ধেং ছুই । [বেডিঅ'টো বন্ধ কৰি বহে ।] তোমাক শাসন
কৰিব লাগিব ব'বা ।

নীলাম্বৰ :— শাসন ? — মই পলাই যাম । [ছুয়ো হাঁহে]

বীতা :— পৃথিবী এৰি ক'লৈ পলাবা ?

ডাৱৰ ঠেলি

সাগৰ চুহি

উদ্ধাৰি তোমাক ল'ম

শিৰতে তুলি ।

নীলাম্বৰ :— [হাঁহি] বাঃ বাঃ, তুমি দেখোন কবিতা হৈ গলা ।

(৩)

বীতা :— (হাঁহি) কবিতা নী ? কবিতা আকৌ কি ?

নীলাম্বৰ :— কিয় ? কবি জীলিঙ্গে কবিতা নী ।

বীতা :— কবিতা নী হয় নেকি আক—

নীলাম্বৰ :— হয়তো । তুমি কি জানা ? অসমীয়া সাহিত্য ভয়ঙ্কৰ
ফেক্সিবোল । যেনিয়েই ভাজ দিয়া তেনিয়েই ভাজ লয় । যেনিয়েই
টানি নিয়া তেনিয়েই টান খায় ।

বীতা :— (হাঁহি) তোমাৰ যে একোটা কথা ।

নীলাম্বৰ :— মই থিক কথাকে কৈছো । তুমি দুই চাৰিখন আলোচনীত
এতিয়া গোৱাৰ দৰে উচ্চ ধৰণৰ দুই এটা কবিতা লিখা, দুই চাৰিটা
ল'ভৰ গল্প লিখা আৰু গল্প বিলাকৰ ওজন বঢ়াবৰ কাৰণে বিশ্ব-
বিখ্যাত দুই চাৰি জন ইংৰাজী নাইবা আন কোনো বিদেশী লিখ-
কৰ লিখনীৰ পৰা ওলোৱা দুই চাৰি লাইন মাজে মাজে উদ্ধৃতি
কৰি দিবা ।

বীতা :— (হাঁহি) হয়নেকি ? আক ?

নীলাম্বৰ :— আক মাজে মাজে দুই এখন কিতাপৰ ওপৰত চোকা মন্তব্য
কৰিবা । দুই এখন কিতাপ মাৰ্চিলেচ্চলি সমালোচনা কৰিবা অৰ্থাৎ
লিখকে যদি কৈছে "সেইটো গৰু" তুমি প্ৰমান কৰি দিবা যে
ভুল । সেইটো গৰু নহয় — কহুৱা বনৰ মাজে মাজে ছবৰি বন
সেৱন কৰি ফুৰা এটি ফুটুকী হৰিনাহে । বাচ হৈ গল । তোমাক
লৈ সমগ্ৰ দেশতে এটা হেন্দোলনী উঠিব ।

বীতা :— (হাঁহি) থোৱা — থোৱা তোমাৰ সাহিত্য চৰ্চা ইমানতে থোৱা,
তুমি একেবাৰেই ঠৰঙা, সম্পূৰ্ণ গঢ় ।

নীলাম্বৰ :— (হাঁহি) থিক কৈছা । পুৰুষ কৰ্কশ গঢ় আৰু নাৰী গুৱলা
পঢ় । (ছুয়ো হাঁহে) বাক ববা তুমি দেখোন বেগলৈ আহিলা ?
(বেগলৈ আঙুলিয়াই)

বীতা :— এৰা অলপ মাৰ্কেটিং কৰিব লাগিব ।

নীলাম্বৰ :— বীতা ! তুমি বাক শাৰী নিপিন্ধা কিয় ?

বীতা :— মই ভাল নাপাওঁ; কলেজীয়া জীৱনতো মোক জানো কেতিয়াবা
শাৰী পিন্ধা দেখিছিলো ?

(৪)

নীলান্ববঃ— অৱশ্যে, পিন্ধা দেখা মনত নপৰে। কিন্তু বোধ হয় শাৰী
পিন্ধিলে তোমাক আৰু ধুনীয়া দেখিব।

বীতাঃ— (হাঁহি) সচায়েনে?

নীলান্ববঃ— নিসন্দেহে।

বীতাঃ— (হাঁহি) নীল। গাউন পিন্ধিলে কিজানি মোক আৰু ধুনীয়া
দেখিবা নহয়?

নীলান্ববঃ— মোৰ টেষ্টৰ ইমান বিকৃতি ঘটা নাই বীতা।

[অভিমানৰে মেজৰ পৰা কাগজ এখন তুলি লৈ চকু ফুৰাই।

চকুৰ আগৰ পৰা বীতাই কাগজ খন

আতবাই দি]

বীতাঃ— ধেং, মই ধেমালীহে কৰিছো নীল, তুমি বেয়া পালা নেকি?
যোৱা, তুমি আজি কালি অলপ কথাতেই মোৰ ওপৰত বেয়া
পোৱা হৈছা।

নীলান্ববঃ— তুমি মোৰ টেষ্টক উপলুঙা কৰিছা।

বীতাঃ— কেতিয়াও নহয় নীল। তুমিটো মোৰ মাক দেখা নাই, তেওঁ
মোক সকতে যদিও সকলো প্ৰকাৰৰ স্বাধীনতা দিছিল, কিছুমান
কথাত তেওঁ কিন্তু বৰ ঠিক আছিল। জীৱনৰ বহুতখিনি শিক্ষাই মই
তেওঁৰ পৰা পাইছো। মোৰ মাৰ সেই সাম্য মূৰ্ত্তি আজিও মোৰ
চকুৰ আগত মাজে মাজে ভাঁহি উঠে।

[বহে আৰু চকু দুটা চলচলীয়া হৈ উঠে।]

নীলান্ববঃ— (উঠি) চি: তুমি বাক ইমান চেক্টিমেণ্টেল কিয়? ময়ে
ধেমালীহে কৰিছিলো। অকনমান কথাত ইমান চিৰিয়াচ হৈ গ'লা।

বীতাঃ— (অলপ হাঁহিব খুজি) নাই ক'তা, একো চিৰিয়াচ হোৱা নাই

নীলান্ববঃ— (হাঁহি) চিৰিয়াচ হোৱা নাই, কিন্তু চকু দুটা হলে চলচলীয়া
হৈ উঠিছে।

বীতাঃ— (চকু মোহাৰি) নাই— ক'তা, ইমান মিছা কথা কোৱা।

নীলান্ববঃ— মিছা কথা নহয়? বাক তেন্তে খুব ধুনীয়াকৈ দুকাপ চা
বা কফি এজ ইট পিজ, তুমি নিজে কৰি আনাচোন ছয়ো খাও

(৫)

বীতাঃ— ধনবৰক কোৱা আৰু একাপ আনিলেই হব।

নীলান্ববঃ— কিয়, একাপ কিয়? আৰু ধনবৰক কিয়? নাই — নাই

তুমিয়েই আনিব লাগিব। ধনবৰ ৰূপবৰ নহয়।

বীতাঃ— নহব। ধনবৰকাই — ধনবৰকাই।

নীলান্ববঃ— (থিয়হৈ) মই এতিয়া মুখত সোপা দিম।

[জেপৰ পৰা কমাল উলিয়াই এনেতে ধনবৰ টাৱেলৰে প্লেট

এখন মচি মচি সোমাই আহে, নীলান্বব

সাউতকৈ বহে।]

ধনবৰঃ— কিয় মাতিছিলি?

নীলান্ববঃ— নাই ককাই [আঙুলিয়াই বীতালৈ দেখুৱায়।] ওঁ এনেয়েহে
মাতিছিল।

ধনবৰঃ— অ' দুয়োটাৰে হবলা চুপতা-চুপতি লাগিছে। [নীলান্বব আৰু
বীতাই কাগজেৰে মুখ ঢাকি হাঁহি থাকে।]

চকুৱে চকুৱেই নপৰে হালৰে, চাই থাকোতেই লাগে। কামৰ
মানুহক মিছায়ে পয়মালখন কৰে।

[ধনবৰ বেগে ভিতৰলৈ সোমাই যায়। নীলান্বব আৰু
বীতাই কাগজ আতবাই ছয়ো-ছয়োৰে মুখলৈ
চাই হাঁহে।]

নীলান্ববঃ— পালা, যোৱা এতিয়া তুমি নিজে আনিবই লাগিব। ইয়েচ
ওৱান টু থি, গেট আপ প্লিজ।

বীতাঃ— এককিউজ মি, মই নোৱাৰো।

নীলান্ববঃ— তেন্তে দেখিছো জোৰ কৰিব লাগিব। (চকীৰ পৰা উঠে
আৰু লগে লগে বীতাই থিয়হৈ নীলান্ববক আঙুলিৰে বহিবলৈ
নিৰ্দেশ দিয়ে)

বীতাঃ— প্লিজ চিট ডাউন লাইক এ গুড বয় নীল।

নীলান্ববঃ— ইয়েচ, আই টেক মাই চিট লাইক এ গুড হাচবেণ্ড অফ
এ গেজুৱেট ওৱাইফ। (ছয়ো হাঁহি হাঁহি বহে) অ' চাও এই চেক
বুক খনত চহী এটা দিয়াচোন। (জেপৰ পৰা চেক বুক উলিয়াই
আগ বঢ়াই দিয়ে)

(৬)

বীতা:— (চেক বুক লৈ) চকু মুদি দিম, নে চকু মেলি দিম?

নীলান্ধব:— আগেয়ে কেনেকৈ দিছিল?

বীতা:— চকু মুদি।

নীলান্ধব:— তেন্তে আজিও তেনেকৈ দিয়া।

বীতা:— তুমি দিলা জানো?

নীলান্ধব:— দিলো। (বীতাই চেক বুক খন মেলি চহী কৰি নীলান্ধবক দিয়ে, নীলান্ধবে জেপত ভৰাই থয়) বাক বীতা, মই যদি কেতিয়াবা বিপথে যাওঁ, তেন্তে তুমি, তোমাৰ ক্ষমতা প্ৰয়োগ কৰি মোক ফিৰাই আনিব পাৰিবানে?

বীতা:— (হাঁহি) ক্ষমতাবে নহয় নীল, মই তোমাক নিশ্চয় ফিৰায় আনিম মোৰ মমতাবে।

নীলান্ধব:— (ববকৈ হাঁহি) থিক — থিক তুমি কবিয়েই সঁচা। (ছুয়ো হাঁহে)

বীতা:— অ' নীল, অথনি তোমাৰ গুৰিলৈ কোন আহিছিল, কাৰ লগত কথা পাতিছিল?

নীলান্ধব:— অ' তেওঁ, এজন ইউনিভাৰচিটিৰ প্ৰফেচ'ৰ।

বীতা:— কিন্তু তেওঁকতো ইউনিভাৰচিটিৰ প্ৰফেচ'ৰ যেন নেলাগিল দেখোন।

নীলান্ধব:— বাস্তবিকেই তেওঁ ইউনিভাৰচিটিৰ প্ৰফেচ'ৰ।

বীতা:— বাক ইউনিভাৰচিটিৰ প্ৰফেচ'ৰ আহিছিল কিয়?

নীলান্ধব:— (হাঁহি) তোমাৰ এডমিচনৰ কথা-বাৰ্তা হ'ব কাৰণে কালি মই তেওঁক মাতি আহিছিলো।

বীতা:— নীল, মই তোমাক ইমান কৈছো যে, মই এম, এ নপঢ়ো। মোৰ কথা তুমি একেবাৰেই নুশুন। যোৱা তোমাক মই বেয়া পাইছো। মই তোমাক নামাতো। [উচাট মাৰি ভিতৰলৈ সোমায় যাব খোজে আৰু নীলান্ধবে আগ ভেটি ধৰে।]

নীলান্ধব:— ন' ন' হেভ মাৰচি আৰু কেতিয়াও মই তোমাক পঢ়াব কথা নকও। নেভাব।

বীতা:— [হাঁহি উঠা মুখত চাদৰৰ আচলৰে সোপা লৈ খঙৰ ভাও জুৰি] চাওঁ, বাট এৰি দিয়া, নহলে মই ধন্যৰ কাঠক চিঙাব।

(৭)

[এনেতে বাহিৰৰ পৰা "বীতা" বুলি মাতি বঞ্জিত

সোমায় আহে, নীলান্ধব আৰু বীতাই

প্ৰায় একেলগে আগুৰি

ধৰি গোচৰ দিয়ে]

বীতা:— চোৱাচোন বঞ্জিত দা নীলে ... ..

নীলান্ধব:— চাচোন বঞ্জিত বীতাই ... ..

বঞ্জিত:— আৰে ছয়ো একেলগে কথা কলে মই কি কৰো, মোক বহিবলৈ দিচোন।

নীলান্ধব:— আহ আহ বহ। (ছুয়ো বহে)

বীতা:— চোৱা বঞ্জিত দা—

বঞ্জিত:— তুমি আগেয়ে বহাচোন বীতা। ধীৰে সুস্থিৰে কথাটো শুনা যাওক। তেহে বিচাৰ কবিলৈ ভান হ'ব। (বীতা বহে) বাক তেনেহলে তোমালোক ছয়ো, মই বিচাৰ কৰি যি বায় দিম তাক মানিবলৈ ৰাজি আছা?

নীলান্ধব:— নিশ্চয় আছো।

বঞ্জিত:— তুমি? (বীতাক)

বীতা:— আছো।

বঞ্জিত:— বেচ তেন্তে মই এতিয়া এজন বিচাৰক।

বীতা:— কিন্তু বিচাৰক হোৱাৰ আগতে উকীলৰ চলো পাতি ভাবটো এৰি হাকিমি ভাৱত গহীন হোৱা। কাৰণ— হাকিম খাওঁতে বহোতে, আনকি শোওঁতেও গহীন ভাবে শোৱে। (সকলোৱে হাঁহে)

বঞ্জিত:— বাক এতিয়া বিচাৰটো কেনে ধৰণৰ হ'ব? মেল বহুৱাব লাগিব নে বেগুলাৰ কে'চ হ'ব? যদি মেলত মীমাংসা কৰিব লগীয়া হয় তেন্তে বাহিৰা মানুহ দুই এজন লাগিব। আৰু মেল-মৰাও আগতে পেলাব লাগিব, আৰু যদি বেগুলাৰ কে'চ হয় তেন্তে ছয়ো পক্ষৰ উকীল লাগিব।

বীতা:— উকীল এতিয়া ক'ত পাওঁ?

নীলান্ধব:— এৰা (বঞ্জিতক দেখুৱাই) নাম কৰা উকীল আটাইকেইজন টেম্পাৰৰি এৱৰজামৰ্জত হাকিম হৈ গল। (সকলোৱে হাঁহে)

(৮)

বল্লভ :— অৱশ্যে উকীলে ইচ্ছা কৰিলে যি কোনো মুহূৰ্ত্ততে হাকিম হৈ
যাব পাৰে, কিন্তু হাকিম উকীল হবলৈ হলে, আকৌ ল' কলেজত
নাম লগাব লাগিব। (সকলোৱে হাঁহে) বাক আচামী ফৈদাদীয়ে
নিজে নিজে আবগুমেন্ট কৰিব পাৰিব। উকীল নালাগে।

নীলাম্বৰ :— তেন্তে বেণ্ডলাৰ কে'চেই হওঁক।

বীতা :— হওঁক — হওঁক কি কথা আছে।

বল্লভ :— বাক, তেন্তে উইথ অল দিগনিটি এণ্ড ডেকবাম এইখন এখন
আদালত। মই এজন বিচাৰক আৰু আপোনালোক দুয়ো আচামী
আৰু ফৈদাদী বুলি গণ্য কৰা হৈছে। এতিয়া প্ৰথমে আদালতৰ
সকলো ডিচিপ্লিন মানি আপোনালোক দুয়ো থিয় দিয়ক।

বীতা :— ইয়ৰ অনাৰ, থিয় দিয়াৰ আগতে কোন আচামী আৰু কোন
ফৈদাদী এইটো ক'ৰ্টে নিৰ্দ্ধাৰণ কৰক। কাৰণ আমি দুয়ো একে
লগেই গোচৰ দিছিলো।

বিচাৰক :— বুজিছো, সেই কাৰণেই— মই দুয়োকো আচামী আৰু দুয়োকো
ফৈদাদী বুলি গণ্য কৰিছো। বাক, মই মিষ্টাৰ নীলাম্বৰকেই প্ৰথম
গোচৰীয়া বুলি ধৰিছো।

বীতা :— ইয়ৰ অনাৰ, ইয়াত মোৰ আপত্তি আছে।

বিচাৰক :— কোনো আপত্তি এতিয়া শুনা নহব। মিষ্টাৰ নীলাম্বৰ—

নীলাম্বৰ :— ইয়েচ ইয়ৰ অনাৰ।

বিচাৰক :— কওক আপোনাৰ অভিযোগ কি? (নীলাম্বৰ থিয় হব
খোজে) বাক আপুনি থিয় হব নালাগে, বিচাৰকে ইচ্ছা কৰিলে
কোনো সম্ভাৱিত মানুহক বহিবলৈ দিব পাৰে। বহি ক'লেই হব।

বীতা :— তেতিয়া হলে ইয়ৰ অনাৰে সেই সুবিধা মোকো দিব লাগিব।

বিচাৰক :— নিশ্চয়— নিশ্চয়— যিহেতু আপুনি এগৰাকী সম্ভাৱিত মহিলা।

(নীলাম্বৰক) কওঁক আপোনাৰ কি অভিযোগ?

নীলাম্বৰ :— ইয়ৰ অনাৰ, মই এখেতক অৰ্থাৎ মোৰ ওৱাইফ্ জীমতী
বীতাক এম এত এডমিষ্ট্ৰন দিবৰ যোজনা কৰিছিলো।

বিচাৰক :— ইয়েচ।

(৯)

নীলাম্বৰ :— আৰু সেই অপৰাধত তেওঁ মোক নেমাতো বুলি প্ৰতিজ্ঞা
কৰিছে। এইটো বাক দুখোৰ অন্যায় আৰু অপমানজনক নহয়নে?
নেমাতো কথাটো একবকম ডাইভৰ্চৰ নিচিনা নহয় জানো? গতিকে
ইয়াৰ এটা ন্যায় বিচাৰ কৰিব লাগে। কাৰণ আপুনি এজন ন্যায়
বিচাৰক।

[বিচাৰকে দুই এটা কথা লিখি থকা যেন দেখুৱাই]

বিচাৰক :— (বীতাক) আপোনাৰ এই বিষয়ে কিবা কব লগা আছেনে?

বীতা :— নিশ্চয় আছে। মোৰ ইচ্ছাৰ বিৰুদ্ধে বিশেষকৈ মই ইমান
প্ৰবল প্ৰতিবাদ কৰা স্বত্বেও এনেকৈ মোক এম এত এডমিষ্ট্ৰন
লবৰ কাৰণে বাধ্য কৰিবলৈ বিচৰাটো অকল মোৰেই নহয়— সমগ্ৰ
নাৰী জাতিৰ প্ৰতি পুৰুষে কৰা অত্যাচাৰ — আৰু মইমতালীৰ
জ্বলন্ত নিদৰ্শন নহয়নে? আপুনি এজন ন্যায় বিচাৰক গতিকে এটা
ন্যায় বিচাৰ কৰিব লাগে।

বিচাৰক :— বাক মই আপোনালোক দুয়োৰে অভিযোগ শুনিলো আৰু
গোটেই কথাটো গভীৰ ভাবে অধ্যয়ন কৰিলো। এতিয়া মোৰ বায়
শুনক [অলপ কিবা লিখে, বীতা আৰু নীলাম্বৰে চকুৱে চকুৱে
চাই হাঁহে।] নীলাম্বৰ ডাঙৰীয়াই, আজীবন গ্ৰেজুৱেট পৰিবাৰক
লৈয়েই সুখী হব লাগিব, আৰু বীতা ডাঙৰীয়ানীক কেতিয়াও ভুলতো
এম এত নাম লগাবলৈ বাধ্য কৰাটো দূৰৰ কথা এই বিষয়ে ত'ৰাম
গঙ্গা কোনো কথাকে উচ্চাৰণ কৰিব নোৱাৰিব।

বীতা :— হিয়েৰ — হিয়েৰ শুনক-শুনক।

বিচাৰক :— অবদাৰ প্লিজ। আনফ'লে বীতা ডাঙৰীয়ানীয়ে মিঃ
নীলাম্বৰক চিৰদিন মাতি থাকিব লাগিব। “নেমাতো” এই শব্দটো
আজীবন তেওঁৰ প্ৰতি ব্যৱহাৰ কৰিব নোৱাৰিব। কিন্তু পতিব্ৰতা
নাৰীয়ে পতিৰ প্ৰতি “নেমাতো” এই কুবাৰ্য্যটো উচ্চাৰণ কৰাৰ
বাবে বীতা ডাঙৰীয়ানীয়ে তিনিকাপ কফিৰে আমাক এতিয়া আপ্যায়িত
কৰিব লাগিব। ইয়াক একপ্ৰকাৰ সম্ভ্ৰম দণ্ড বুলিয়েই আদালত
তে ধাৰ্য্য কৰিছে।

নীলাম্বৰ :— জাজমেন্ট— জাজমেন্ট (হাঁহি হাঁহি চিঞৰি উঠে)

বীতা:— (হাঁহি) বিচাৰক ডাঙৰীয়াই এইটো হলে দেখা-দেখিকৈয়ে পাৰ্চিয়েলিটি কৰিছে। বোধহয় পুৰুষ বিচাৰক বুলিয়েই এনে জাজ্জমেণ্ট হ'ল। বিশেষকৈ পুৰুষ শাসিত অংগাৰ সমাজ। যি সমাজত লৰা এচেত্ আৰু ছোৱালী লায়েবিলিটি বুলি গণ্য কৰা হয়। তাত আৰু ইয়াতকৈ কি ভাল বিচাৰ হব পাৰে। বায়াচ জাজ্জমেণ্ট।

নীলাম্বৰ:— কেতিয়াও নহয় — কেতিয়াও নহয়। বিচাৰক হৈছে সদাই নায়ক প্ৰতীক। ইয়াত পুৰুষ নাই — মহিলা নাই।
বিচাৰক:— অৰ্দাৰ — অৰ্দাৰ প্লিজ। বীতাডাঙৰীয়ানী মনত ৰাখিব এই খন এখন আদালত। বিচাৰকৰ মুখৰ ওপৰত কথা কলে, কন্-টেম্প্ত অফ্ ক'ৰ্টত পেলাইলৈ কফি উইথ টিফিন আদায় কৰা হ'ব। হাকিম লৰি আকৌ উকীল হ'ব পাৰে। কিন্তু লুকুম কেতিয়াও নলৰে।

বঞ্জিত:— এতিয়া মই আদালত অনিৰ্দ্ধিষ্ট কালৰ কাৰণে বন্ধ দি হাকিমি কামৰ পৰা অৱসৰ ললো। এতিয়া যোৱা — তোমাৰ তিনি কাপ কফি দণ্ড হৈছে আৰু তুমি দিবই লাগিব।

নীলাম্বৰ:— জকল-জকল উপাই নাই — যোৱা। [তিনিও হাঁহে]

বীতা:— (হাঁহি) বাক বঞ্জিতদা ইয়ৰ অনাৰৰ ইমান হিংসা। (অলপ উঠি গৈ ভিতৰলৈ চাই) ধনবৰকাই— ধনবৰকাই।

ধনবৰ:— (ভিতৰৰ পৰা) কি?

বীতা:— চাও এইফালে বেগাই আহচোন। [উভতি আহি বহে]

নীলাম্বৰ:— তই কালি কিয় নাহিলি? কৰবালৈ গৈছিলি নেকি?

বঞ্জিত:— কিবা এটা লোকেল ট্ৰায়েলত গৈছিলো।

বীতা:— জিকিবানে হাবিবা?

বঞ্জিত:— বোধহয় জিকিম। কালিৰ ট্ৰায়েলত বৰ বঢ়িয়া কথা এটা হল নহয়।

নীলাম্বৰ:— তোৰ বিপক্ষে হবলা বুঢ়াগোন্সামী উকীল আছিল?

বঞ্জিত:— তই কেনেকৈ জানিলি?

নীলাম্বৰ:— (হাঁহি) তই বঢ়িয়া কথা এটা হৈছে বোলোতেই মই ধৰিলো।

[এনেতে দুয়োখন হাত হালধি মচলাৰে লুতুৰি পুতুৰি হৈ সোঁহাতত এটা পটাগুটি আৰু কান্ধৰ পৰা পৰিব খোজা গামোচাখন খুতৰিবে হেচামাৰি ধৰি, হালধি লগা বাওঁহাত খন ডাঙি ধনবৰ সোমায় আহে। আৰু আটাই কেইজনে গিৰ্জনি মাৰি হাঁহে। ধনবৰৰ খং উঠে। বীতাই হাঁহি হাঁহি গামোচাখন ধনবৰৰ কান্ধত ভালকৈ দিয়ে]

ধনবৰ:— মাত, — মাতি আকৌ হাঁহ কিহৰ জগৰত? মচলা বতি থকা মানুহটোনো আৰু কেনেকৈ আহিব লাগে। ইপিনে আকৌ বেগাইও আহিব লাগে। ইহঁতবোৰে যে একোটা কথা। [উচাট মাৰি গুচি যায়।]

বীতা:— [হাঁহি হাঁহি ভিতৰৰ ফালে চাই] চাও তিনিকাপ মান পানী গৰম কৰিবিচোন ধনবৰ কাই।

বঞ্জিত:— সচাকৈয়ে এনেকুৱা মানুহ আজিকালি পোৱা বৰ টান। [বীতাক] বাক মোৰ কথা সি কিবা কয়নে?

ধনবৰ:— [ভিতৰৰ পৰা] আইদেউ পানী গৰম হৈয়েই আছে।

বীতা:— গৈছো বহ। [বীতা থিয় হৈ বঞ্জিতক কয়] ভালকৈছা তোমাৰ গাত টোপ এটাকে পৰিবলৈ নিদিয়া। তোমাৰ নিচিনা জ্ঞানী লৰা বোলে এই ভু-ভাৰস্তুত নায়েই। [সকলোৱে হাঁহে আৰু বীতাই হাঁহি হাঁহি ভিতৰ সোমায়।]

বঞ্জিত:— বৰ নিৰীহ হোজা মানুহ, বাক তাৰ নিজৰ কথা কিবা কয়নে?

নীলাম্বৰ:— আমিও কেতিয়াও সোধা নাই, আৰু সিও তাৰ নিজৰ কথা কেতিয়াও উলিওৱা নাই। [ধনবৰ কফিলৈ আহে আৰু বীতাও লগে লগে আহি ট্ৰে'ৰ পৰা কাপলৈ আগে আগে দি নিজেও একাপ লয়।]

বঞ্জিত:— [কফিত সোহা মাৰি] ধনবৰ কাই, তুমি দেখোন মোক আজি মতাই নাই?

ধনবৰ :— [বঞ্জিতলৈ চাই] এ, মই তোমাৰ ফালে মনেই কৰা নাই বোপা । আন কোনোবা বুলিছে ভাবিছিলো । চকু দুটাৰো অলপ কেবোণ লাগিছে নহয় বোপা । আজি অলপ দিনৰ পৰা দূৰত বস্তু থাকিলে তৰকিবই নোৱাৰা হৈছো । আকৌ আজি কালি খংটোও টিঙিচকৈ উঠা হল, বেয়া নাপাবা দেই মইনা ।

[ধনবৰৰ কথাৰ মাজে মাজে সকলোৱে হাঁহি থাকে]

বঞ্জিত :— তোমাক আৰু মই বেয়া পামনে ?

ধনবৰ :— এৰা, বয়স হৈ আহিছে নহয়, কথা বিলাকৰো অলপ লৰচৰ হৈ আহিছে । কৰিব লাগে এটা, কৰো এটা । মাতিব লাগে এটা, মাতো এটাক । মানুহৰ নাম বিলাক যে বোপা, সমূলকৈ মনত নাথাকে । [সকলোৱে হাঁহে] ক'লে নপতিয়াবা — সিদিনাখন চিলিম নোহোৱা শুদা হোকাটোকে ছপি আছিলো, পিছে কণ লবাই হৈ আহি ক'লে বোলে “এয়া কি ক'ৰজা ককাই হোকাৰ মূৰত দেখোন চিলিমেই নাই” । চাও দেখোন হয়েই যে হয় — এৰা- সেই গুণতেহে ধোৱা নোলায় । এনে খন কিবা খেলো মেলো হল আজি কালি । বেয়া নাপাবা বোপা ।

বঞ্জিত :— কিয় বেয়া পাম ককাই, মই জানিছো নহয় — তুমি মোক ধৰিব পৰা নাই ।

ধনবৰ :— বাক বোপা তোমালোক বঁহা মই বান্ধনি লৰাটোক কিবা এটা কৰিবলৈ দি আহিছো, নিজে চকু নিদিলে বেয়া কৰি পেলাব নহয় । আহিলো দেই । [কাপপ্লেট তুলি লৈ ওলাই যায়]

বীতা :— অ' তোমাৰ বুঢ়া উকীলৰ কথাটো নক'লা নহয় ।

নীলান্বৰ :— এৰা, কচোন ক ।

বঞ্জিত :— (হাঁহি) তোহোতে পাহৰা নাই । বাক কও, শুন । তোৰ কেচটো হ'ল-উচ্চ জাতৰ ছোৱালী এজনী নিম্ন জাতৰ ডেকা এটাই ধৰি নিলে । ছোৱালী জনীৰ মাক বাপেকে কে'চ দিলে যে, — ছোৱালী জনীক জোৰ জবৰদস্তি কৰি ধৰি নিছে, তাই নাবাৰলিকা কিন্তু ছোৱালী জনীয়ে জবানবন্দী দিলে যে, তাই নিজ ইচ্ছাবে তালৈ গৈছে আৰু তালৈ যাবলৈ নাপালে তাই ডিঙিত ফাঁচ লব ।

নীলান্বৰ :— গুড, হাঃ হাঃ হাঃ । (সকলোৱে হাঁহে) ছোৱালীজনীৰ বয়স কিমান ?

বঞ্জিত :— প্রায় বাইশ মান হব । তোৰ ছোৱালীজনীৰ পক্ষে হ'ল বুঢ়া গোস্বামী উকীল আৰু ডেকা লৰাটোৰ পক্ষে মই । বুঢ়া উকীলে আৰম্ভমেট আৰম্ভ কৰিলে (উঠি) “ইয়ৰ অনাৰ, আজি কালি হিন্দু ধৰ্ম্ম এই ডেকা গাভৰু বিলাকে তেনেই সৰ্বনাশ কৰিলে । আগৰ ঋষি মুনি সকলৰ ধৰ্ম্মৰ কটকটীয়া বন্ধ ইহতে তেনেই চিঙি ভাঙি চুৰমাৰ কৰিবলৈ ওলাইছে ।”

বীতা :— উস্ বৰ জোৰ আৰম্ভমেট কৰিছোতো ? (সকলোৱে হাঁহে)

বঞ্জিত :— আৰু আছে ব'বা । “নিম্ন জাতিৰ অত্যাচাৰত সকলো একাকৰ হৈ হিন্দু ধৰ্ম্মৰ কোনো চিন চাব নাথাকিব । লৰাছোৱালী বুকত বান্ধি তুলি তালি যদি মাক বাপেকৰ এনেকুৱাই অৱস্থা হব লগীয়া হয়, তেন্তে বাস্তবিকৈই হিন্দু ধৰ্ম্ম লুপ্ত নহবনে ?”

বীতা :— নিশ্চয় । (হাঁহে)

বঞ্জিত :— বৰা এতিয়া (বহি) তেওঁৰ আৰম্ভমেট শেষহৈ যোৱাৰ পিচত মই উঠি হাকিমক ক'লো— “ইয়ৰ অনাৰ ! আজি কেইদিনমানৰ আগতে আপোনাৰ আদালততেই থিক এনেকুৱা কে'চ এটাতে আপোনাৰ নিম্নজাতিৰ ছোৱালী এজনীৰ পক্ষ অবলম্বন কৰি আমাৰ এই গোস্বামীদেৱে কি কৈছিল শুনক !” এখেতে কৈছিল (উঠি) “আজিৰ এই উন্নত দিনত এই বিলাক জাতিভেদ আমাৰ দেশত কেতিয়াও থাকিব নোৱাৰে” ।

নীলান্বৰ :— (হাঁহি) সৰ্বনাশ ! পিচত ?

বঞ্জিত :— শুন, মেজত ভুকুমাৰি তেখেতে কৈছিল— “দেশৰ যদি কোনোবাই কল্যাণ কামনা কৰে তেন্তে ভাৰতীয় হিন্দু বুলিলে কেৱল একজাত হ'ব লাগিব । (সকলোৱে হাঁহে) দেশৰ এই দুৰ্দশা, দেশক আজি এই অধঃপতনৰ ফালে টানি নিয়াৰ ঘাই কাৰণ হৈছে— জাতিভেদ । [সকলোৱে হাঁহে] পুৰণি সমাজ ভাঙি নতুন সমাজ গঢ়িবৰ সময় হল । ভাৰতীয় হিন্দু বুলিলেই একজাত হ'ব লাগিব (সকলোৱে হাঁহে) জানকি আমাৰ দেশ সৰল আৰু মৰ্য্যদাৰ্হিত

হলে নিজৰ দেশহে নালাগে সাগৰৰ সিপাৰৰ দেশৰ লগতো বৈবাহিক সম্বন্ধ স্থাপন কৰাটো কেতিয়াও দোষৰ কথা হ'ব নোৱাৰে ।” (ববকৈ হাঁহে । বঞ্জিত বহে)

বীতা— (হাঁহি) মহা মস্কিল ! একেবাৰে বিপৰীত আৰম্ভমেণ্ট । তুমি কি আৰম্ভমেণ্ট কৰিলা ?

বঞ্জিত— মই ক'লো যে, “এতিয়া কথা হল আদালতে লানেৰ্ড প্লিমাৰ-কোনটো কথা মানি লব ? ইয়াত মোৰ নিজৰ আৰম্ভমেণ্ট কৰিবলৈ একো নাই । তেখেতৰ সিদিনাৰ সেই মূল্যবান আৰম্ভমেণ্ট-টোকে আদালতৰ আগত ডাঙি ধৰিলো।” হাকিমে মিছিকিয়াই হাঁহি গোস্বামীক শুধিলে “সিদিনা আপুনি ক'লে তেনেকৈ আক আকি কৈছে এনেকৈ, কিয় ?” তেতিয়া গোস্বামীয়ে ক'লে “ইয়ৰ অনাৰ এইটো আমাৰ প্ৰফেচনেই” । (সকলোৱে হাঁহে)

বীতা— মই কিবা অলপ মাৰ্কেটিং কৰিব লাগে বঞ্জিতদা ।

বঞ্জিত— ময়ো যাব লাগে মোৰো কাম আছে ।

বীতা—ব'লা তোমাক মই ঘৰত নমাই দি যাম ।

বঞ্জিত— (নীলাম্বৰক) ভই নেযাৰ ?

নীলাম্বৰ— (হাঁহি) এও মোক লগত নি নিয়ে নহয় ।

বীতা— (হাঁহি) আছল কথা কি জানা বঞ্জিতদা নীলে আজি কালি মোক এভইদ কৰিবলৈ বিচাবে ।

নীলাম্বৰ— মিছা কথা নকবা দেই বীতা ।

বীতা— (হাঁহি) ব'লা বঞ্জিতদা ! উঠা ।

বঞ্জিত— ব'বা হাজাৰ হলেও তিবোতা মানুহ । গাড়ী অলপ ভালকৈ চলাবা । কি কৰ নীলাম্বৰ ?

নীলাম্বৰ— সেইটোতো হয়েই । কিন্তু চাবি তেওঁ আকোঁ তোৰ ওপৰতো কেচ ফাইল কৰিব ।

বীতা— (হাঁহি) নিশ্চয় । নহলে তোমালোকেতো তিবোতাক উচিত মৰ্যাদা নিদিয়া । বাক মই যেমিবা এক্টিভেণ্ট কৰিলোৱেই কিন্তু ঘৰতটো তোমাৰ হৈ কন্দামানুহৰ বাৱস্তা তুমি আজিলৈকে কৰা নাই ।

নীলাম্বৰ— এইটো হলে থিক কৈছা । আচ্ছা বঞ্জিত তই এইটো কি ভীষ্মৰ প্ৰতিজ্ঞা কৰিছ অ' ?

বঞ্জিত— (হাঁহি) কোনে ?

বীতা— নহয় বঞ্জিতদা হাঁহিলে নহব । তুমি বিয়া কৰিব লাগিব ।

নীলাম্বৰ— সি বিয়া কৰিব বুজিচা বীতা । মানে প্ৰজাপতিৰ ওৱেটিং লিষ্টত নামটো তুলি দি শুভ লগ্নৰ কাৰণে অপেক্ষা কৰি আছে । মহয় জানো ? (বঞ্জিতক) তোৰ কিন্তু ছোৱালী আমি দুয়ো চাই দিলেহে কনফাৰ্ম হ'ব । কি কোৱা ? (বীতাক)

বীতা— নিশ্চয়

বঞ্জিত— পাগল হৈছ নেকি তোহোঁত ? এতিয়া মোৰ বিয়াৰ বয়সৰ দেওনা পাৰ হৈ যোৱা নাই জানো ? আক যৌবনো গতপ্ৰায় ।

নীলাম্বৰ— কেতিয়াও নহয় । মানুহৰ জীৱনলৈ বসন্ত আহিলেই যৌবন, ইয়াত বয়সৰ কোনো কথাই হ'ব নোৱাৰে ।

বীতা— থিক কৈছা ।

বঞ্জিত— কিন্তু মোৰ জীৱনলৈ বসন্ত অহা মই কেতিয়াও অনুভবেই কৰা নাই । চোৱা বীতা, মই মোৰ এই অবিবাহিত জীৱনটোৰ কাৰণে কেতিয়াও কোনো চিন্তাও কৰা নাই আক আক্ষেপো নাই ।

নীলাম্বৰ— তোকনো আক্ষেপ কৰিছ বুলি কোনে কৈছে ? আমি চাবলৈ বিচাৰিছো তোৰ বিবাহিত জীৱন ।

বীতা— তোমাৰ বিবাহিত জীৱন অতি মধুৰহৈ উঠিব বঞ্জিতদা, তোমাৰ মা, দেউতা ও সুখী হ'ব আক ময়ো এগৰাকী লগৰী পাম । তুমি অমত নহবা বঞ্জিতদা ।

বঞ্জিত— তোমালোকে লুৰুজা বীতা ! মোৰ জীৱনৰ প্ৰথম বাচখন মিচ কৰি গোটেই জীৱনটো হাতডাঙি আলিৰ দাঁতিত থিয়দি থাকিব লগীয়া হৈছে, আক এতিয়া, ভাল পোৱাৰ সাৰ্থকতা ভোগত নহয় ত্যাগতহে বুলি নিজৰ মনকে প্ৰবোধ দিছো ।

নীলাম্বৰ— অ' এওঁ ডিচএপইণ্টেড লাভাৰ ।

[সকলোৱে হাঁহে]

বঞ্জিত— (থিয়হৈ হাঁহে) ধেত, আহা বীতা ।

[সকলোৱে হাঁহে, বঞ্জিত বীতা হাঁহি হাঁহি ওলাই যায় । নীলাম্বৰে
টেবুলৰ কাগজখন তুলি চকুফুৰাই । বাহিবৰ পৰা মটৰৰ দৰ্জা বন্ধ
কৰা শব্দ শুনা যায় । নীলাম্বৰে কাগজ নমাই বাহিবলৈ চাই ।

বঞ্জিত বীতাৰ মাত ভাঁহি আহে । নীলাম্বৰ চকীৰ পৰা

উঠি আহি তেওঁলোকৰ কথা শুনে আৰু মটৰ

মোৱাৰ উমান লয় । বীতাই কয় “বঞ্জিতদা, তুমি

দেখোন বেক চিটত বহিল। ” বঞ্জিতে হাঁহি

হাঁহি উত্তৰ দিয়ে— “মই কলেজতো

বেক বেঞ্চাবেই আছিলো ।”

হুয়ো হাঁহি হাঁহি মটৰ হৰ্ণ দি গুচি যায় । নীলাম্বৰে অলপ

মিচিকাই হাঁহি লুকুৱাই থোৱা মদৰ বটলটোৰ পৰা

গিলাচত মদ বাকি আগবাঢ়ি আহি গিলাচটো ডাঙি

এবাৰ চাই মুখত দিয়ে আৰু লগে লগে

বঙ্গমঞ্চ ক্ৰমান্বয়ে আন্ধাৰ হৈ

আহি সম্পূৰ্ণ আন্ধাৰ

হৈ যায় ।]

বঞ্জিত আৰু বীতাৰ বাহিবত হোৱা কথোপকথন যিহি টেপ-
ৰেকৰ্ড কৰি থব পাবিলে ভাল হয়, নহলে ভিতৰৰ পৰাই
মাইকত ক’ব ।

—আঁৰ কাপোৰ—

সংঘাত—

[আগৰ ডুইং কমটোকে বাখি অৱস্থাৰ পৰিবৰ্তন বুজাবৰ কাৰণে

কিছুবস্তু আতবাই সম্পূৰ্ণ জাকজমকতা হীন কৰিব ।

আঁৰ কাপোৰ উঠাৰ লগে লগে শিখা

সোমাই আহে ।]

শিখা— বীতা, বীতা, ঘৰত আছনে ?

(শিখাই ঘৰটোৰ চাৰিওফালে চকুফুৰাই চাই ধনবৰ সোমাই আহে ।)

ধনবৰ— অ’ আইদেউ কেতিয়া আহিলা ? বহী ।

শিখা— কালি আহিলো ককাই ।

ধনবৰ— ঘৰত সকলোৰে ভালনে ?

শিখা— ভাল । তোমাৰ গা ভালনে ককাই ?

ধনবৰ— গা’বনো কি ভাল বেয়া বুলিবা, বাখিছে আৰু ঈশ্বৰে,

পিছে তোমালোকৰ বপাব কিবা অলপ অসুখ হোৱা বুলি শুনিছিলো ?

শিখা— এতিয়া ভাল হৈছে ককাই, বীতা ক’লৈ গ’ল ?

ধনবৰ— আছে, মই বাক পঠিয়াই দিওঁগৈ ।

(এনেতে বীতা সোমাই আহে আৰু ধনবৰ ওলাই যায় ।)

বীতা— (হাতত ধৰি) তই ক’ব পৰা ওলালিহি ভাই ?

শিখা— (হাঁহি) কালি আহিলো, দেউতাই লৈ আহিল গৈ, তোক দেখোন
বৰ খীন যেন দেখিছো । ইমান বাঙালী ছোৱালীজনী কিবা জনী
হৈ গলি । কি হৈছে তোৰ ।

বীতা— তেনেকৈ একো হোৱা নাই, পিছে মাজে মাজে মূৰ ঘূৰাই
আৰু বকখন চপচপাই ।

শিখা— ইচ বাম, আকো একো হোৱা নাই বুলি কৈছ কিয় ?

বুকৰ বেমাৰ বৰ বেয়া সেয়েহে তই ইমান খীমাইছ। ভালকৈ

চিকিৎসা কৰিছনে নাই ?

বীতা— কৰিছো, ঔষধ খাই আছে।

শিখা— এৰা, ভালকৈ অলপ সাবধান ল'। বাক তইতৰ ঘৰ ছফা

বোৰ দেখোন আগতকৈ হেৰি ... .. মানে ... ..

বীতা— (কথা লুকুৱাবলৈ চেষ্টা কৰি) এৰা, পিচে তোৰ উকীলত আহিছে নেকি ?

শিখা— নাই অহা। তোৰ তেওঁ গ'ল ক'লৈ দেখা নাই দেখোন

বীতা— ঘৰত নাই কেনিবা ওলাই গৈছে— হবলা। তই যাবিগৈ কেতিয়া

শিখা— আজিয়েই যাবলৈ ওলাইছিলো। মা-দেউতাইহে মোক জোবট

ৰাখিলে। কালিলৈ যেনে তেনে যাবই লাগিব।

বীতা— ইমান ততাতৈয়াকৈ যাবনে ?

শিখা— নকৰি, মোৰ চিন্তাহে লাগি আছে।

বীতা— কিয় ?

শিখা— ভাল কৈছ ! মানুহহে মানুহহে বুজিছ, সংসাৰৰ একো

নাজানে।

বীতা— [অলপ হাঁহি] সংসাৰৰ একোকে নজনাকৈয়ে ওকালত কৰিছনে ?

শিখা— তোৰ শপত। মই যি কৈছো তাকে পতিয়াবি। তে

পইচা ক'ত পেলাই থিক নাই। কানি কাপোৰ মই থিক কৰি নিদি

পিন্ধাকে পিন্ধিয়েই থাকে। মই যি দিওঁ — বাচ বিচাৰ নকৰাকৈ

তাকেই খাব, আজাত নিমখ বেচি হলেও কব নোৱাৰে, কম হলে

কব নোৱাৰে।

বীতা— সচানে মিছা ?

শিখা— [গাত ধৰি] তোৰ গাত ধৰি কৈছো — কাছাবীলৈ যাওঁ

হয় কলমটোকে এৰি যাব, নহয় ঘড়ীটোকে পেলাই থৈ যাব

[হাঁহি] মই মাটি এচপৰাকে সোণ বুলিলে সেয়ে সোণ। এতি

এনেকুৱা মানুহ এজনকনো বাক আনৰ হাতত এৰিদি কেনে

থাকো। পিচে তোৰ একা ?

বীতা— [কথা ঘূৰাবলৈ চেষ্টা কৰি] হেৰি নহয়, তোলৈ মই একোপ চাহ কৰি আনোঁগৈ, তই অলপ বহ। [উঠে]

শিখা— [বীতাক সোৱটি ধৰি] নেলাগে ভাই, মই কেইবা ঘৰলৈকো

যাব লাগে, বেয়া নাপাবি দেই। তোৰ স্বাস্থ্যটো দেখিহে মনটো

কিবা লাগিছে। আজি কিমান দিনৰ মুৰত তোক দেখিলো।

কেতিয়াবা সময় পালে ছয়ো আমাৰ ফালে যাবিচোন দেই।

[বীতাই অতি কষ্টেৰে নিজকে সংযত কৰি শিখাক আগবঢ়াই দি

উভতি আহি উদাস মনে চকী এখনত বহে। বীতাৰ

ছুই চকুৱেদি পানী ববলৈ ধৰে। ছয়োহাতেৰে

মুখখন ঢাকি লুক লুককৈ কান্দি উঠে।

ধনবৰে বেগাবেগীকৈ ওলাই

আহি লাহে লাহে ওচৰচাপি

বীতাৰ মুৰত হাতফুৰাই,

বীতাৰ কান্দোন আৰু

বেচি হয়।]

ধনবৰ— নেকান্দিবি আই, নেকান্দিবি, বিধতাই কপালত ঘিটো খোচ

মাৰিছে তাক খণ্ডাবৰ কাৰ শক্তি আছে। দিনে ৰাতিয়ে কান্দি

কান্দি দেহাটো খয় কৰাহে হৈছে। গাখীৰৰ ফেনৰ নিচিনা তোৰ

সেই বৰণ আজি কেঁহৰাজ বটা যেন হল।

বীতা— এনেকুৱা জীৱন লৈ থকাতকৈ মৰায়েই ভাল ধনবৰ ককাই।

মাৰ লগতে মই মৰি যোৱাহলেই ভাল আছিল।

ধনবৰ— জীবিষ্টু নাৰায়ণ। এনে কথা মুখত তুলিয়াবি আই, ভগবন্তুই

তোক মুৰৰ চুলিৰ সমান আয়ুস দিয়ক। মাৰ ৰাজলক্ষী আছিল

অ' আই। শিৰৰ সেন্দূৰেৰেই গৈছে। চাৰিও ফালে জয়-জয়, ময়-

ময় আছিল। সেই ৰাজহাউলিৰ নিচিনা ঘৰ, আজি মৰামুৱা হল।

টকা পইছা মাটি - বাৰি তোলৈ কি থৈ যোৱা নাছিল। পিছে কি

হব ? দেউতা মৰি দেৱতা হ'ল ক'ব নাপায় তেৱেই হ'ল

সকলোৰে কথাৰ গুৰি।

বীতা:— তেনেকৈ নকব ধনববকাই দেউতাই সকলো মোৰ ভালৰ কাৰণেই কৰিছিল, কন্ত মোৰ কপাল।

ধনবব:— সেইটো হলে হয়। দেউতাই ভাবিছিল— “লৰাটোৰ জাল— পানীটোও ভাল, লেখা পঢ়াতো বাৰ যেন, ইপনে আপোন বুলিবলৈকে। তাৰ কোনো নাই, ছোৱালীটিক বিয়া দি গোজা মাৰ এই ঘৰতেই থৈ যাও যদি, মোৰ ইমান বিলাক টকা পইচা সা - সম্পত্তিৰে সৈতে, তাই ৰাজবাণীৰ দৰে সুখত থাকিব”। পিচে হিতে বিপৰীত হ’ল। সেয়েহে বুঢ়ালোকে কয় বোলে— “অচিন কাঠৰ থোৰাও নলগাবা”।

বীতা:— চিঃ মোৰ আগত তেওঁক তেনেকৈ কলে মই বৰ দুখ পাওঁ ধনববকাই। তেওঁটো আগেয়ে তেনেকুৱা নাছিল, সঙ্গদোষে নহি কৰিলে। এতিয়া তেওঁক কেনেকৈ ভাল পখলৈ আনিব পাৰি তাকেই চিন্তা কৰিব লাগে।

ধনবব:— মনব বেজাৰতহে তেনেকৈ কৈছো। খাওঁতে-শোওঁতে গুৰজনৰ ওচৰত সদায় কাকূত কৰি আছো, যেন লৰাটোৰ সঙ্গমত হয়। ছোৱালীটি উদ্ধাৰ পায়। মুখলৈ তাৰ চাব নোৱাৰি, দিনক দিনে শুকাই গৈছে হেজাৰ হলেও মনুষ্য দেহা, কিমান অত্যাচাৰ সহিব। ইপিনে তোৰ অৱস্থা হৈছে এয়া, মুখলৈ চালে গাত জুই অলে।

বীতা:— মেৰে কাৰণে তই ভাবিব নালাগে ধনববকাই।

ধনবব:— তোৰ কাৰণে নেভাবি, কাৰ কাৰণে ভাবিম। কোলাই বোকে চাই ডাঙৰ কৰি শেষত তোৰ এই বিলায় বিপত্তি কেনেকৈ চাই থাকো। কনা বিধাতাই মোক মাৰিও নিব নাজানে। কি ৰাজপাট সোপা খাবলৈ জীয়াই ৰাখিছে কব নোৱাৰো। [গামোচাবে চকু মচে]

বীতা:— মই তোক কৈ আছো নহয় মোৰ লগত তই মৰিব নালাগে কৰাবলৈ গুটি যাগৈ।

ধনবব:— [চকুপানী টোকে] মোৰ বাক কোন আছে তোক এৰি কলৈ যাম। বেয়া নাপাবি ভাবি চাছোন, দেউতা ঢুকুৱা আজি কিমান দিননো হৈছে, ইয়াৰ ভিতৰতে মাটি-বাৰি, টকা পইচা সকলো শেষ কৰিলে। তোৰ গাৰ গহনাও বাদ নপৰিল। এতিয়া মাথো বাকী আছে এই মাটি চমকাৰে সৈতে ঘৰটো।

বীতা— ইয়াৰ বা কোনদিনা কি হয় ?

ধনবব— বিলাতী পানীত এবাৰ মুখ দিলে যেতিয়া, তাৰ আক ক’ত উদ্ধাৰ আছে। লৰা—লৰা হৈছে তোৰ ৰঞ্জিত বোপা, ধইন ধইন লৰা।

বীতা— মোৰ বুকুখন ঢপঢপাইছে ধনবব কাই।

ধনবব— [ব্যস্ত হৈ] ঔষধ খালেহে বেমাৰ ভাল হয়, ঔষধৰ ওচৰলৈকে নেযাৱ। এতিয়া মই কি কৰো, কলৈ যাওঁ ?

বীতা— একো নহয়, অলপ গুলেই ভাল পাম।

ধনবব— ব’ল তেন্তে। [ছয়ো লাহে লাহে ওলাই যায় আৰু গগপট বাবুৱে বাহিৰৰ পৰা মাত দিয়ে]

গগপট— অ’ কোকাই, ধনবব কোকাই। [ধনবব সোমাই আহে।]

ধনবব— আঃ বাবুজী দেখোন। বহা-বহা। [গগপট বাবু বহে] আজিনো বাটৰ বগৰী কাঁইট কোনে গুচালে। মই আকৌ গগপট বাবু “গকও মৰিল, পোকো মৰিল” বুলিহে আছিলো।

গগপট— নাই নাই কি বকম গক মৰিব, কি বকম পাহৰিব ধনবব কাই। বাক ভালে আছা ?

ধনবব— কি আক ভালে থাকিবা, মাটি বাৰীটো সোপাকে ল’লাই। এতিয়াটো আক দেউতা নাই, কিহৰ খাতিৰ।

গগপট— খাতিৰ পুৰা আছে। চকল কথা আপনি নাই বুজিবা। ধীৰে ধীৰে, চবকথা মালুম হব। আচ্চা আইদেউ ঘৰতে আছে ?

ধনবব— আছে। এতিয়া আক বাবুজী আগৰ আইদেউ নাই।

গগপট— জানে জানে, আগৰ মতন কি বকম থাকিব, মনতে চান্টি নাই, আবাম নাই, বাক অলপ আইদেউকে মাতি দিবা, মোৰ বহুত গোপন কথা আছে।

ধনবব— পিচে আইদেউৰ গাহে ভাল নহয়। বাক তুমি বহাচোন। [ধনবব ওলাই যায় আৰু গগপট বাবুৱে ঘৰটোৰ চাৰিও ফালে চাই, বীতা লাহে লাহে সোমাই আহে।]

গগপট— ৰাম ৰাম আইদেউ, চৰীৰটো একদম বৰবাদ হৈ গৈছে, বহুত

বীতা— কি কবিবা সকলোবে দিন সমানে নাযায়। বাক তুমি কি
প্রয়োজনত আহিলা কোরা ?

গণপট— পহিলা আপনি বহা। তাব পিচত বাতচিত হব।

বীতা— নালাগে, কিয় আহিলা সেইটো কোরা।

গণপট— আমি জানে, এই গণপট বুঢ়াব উপবে আপনাৰ বহুত বাগ
আছে, বহুত খং আছে কিন্তু মই নিৰ্দোচ। আপনি বহা।

বীতা— মই তোমাৰ ওপৰত কিয় খং কৰিম, সংসাৰ এনেকুৱাই, বাক
বহিছো কোৱা। [বহে]

গণপট— চংচাবটো এবকম হব পাবে, লেकिन মই ভী নিমখহাৰাম নহয়
এই কথা আপনি মনত ৰাখিবা। আমাৰ দুখে, আমাৰ বিপদে
একবাৰ নহয়, দুইবাৰ নহয় তিনি চাৰি দফে আপনাৰ দেউতা
মোকে চাহাৰ্য্য কৰিছে, ভৰছা দিছে, সামলা মকদ্দমা তদবি
কৰিছে। বহুত আইদেউ আপোনাৰ দেউতা এ বুঢ়া গণপট বাবু
জন্ম বহুত কৰিছে। চেই কথা মই কি বকম ভুলিম ? আপনি
খং কৰিছা থিক কথা আছে। এইটো আপনাৰ খংকৰাৰ কথা
ভী আছে।

বীতা— মই তোমাক কৈছো নহয় বাবুজী যে মই খং কৰা নাই। টকা
দিছা, বস্তু কিনিছা, ইয়াত মোৰ ক'বলগীয়া কি আছে ? অৱশ্যে
দেউতা থাকোতে তুমি আমাৰ ঘৰলৈ অহা মোৰ অলপ অলপ
মনত পৰে। কিন্তু দেউতাৰ লগত টকা পইচাৰ লেন দেন
বিষয়ে মই একো নেজানো।

গণপট— নাই— নাই আপনি কি বকম জানিবা একদম নাবালিকা, লেकिन
মই লেনদেন চবচাফা কৰি দিছো।

বীতা— নিশ্চয়। নহলে দেউতা ঢুকাব সময়ত মোক তোমাৰ কথা
কৈ গল হেতেন।

গণপট— টকা পইছা চাফা কৰিছোঁ, লেন দেন পৰিস্কাৰ কৰিছোঁ, এইটে
সত্য কথা। লেकिन দেউতাৰ চাহাৰ্য্যতো, দেউতাৰ গুণটো, দেউ
তাৰ উপকাৰটো মই কি বকম চোধ কৰিম ? মই মাৰোৱাৰী

মানুচ, বেপাৰী মানুচ, এইটো চাচ কথা। লেकिन মোৰ ভী ঈশ্বৰ
আছে, মোৰ ভী ধৰম আছে, মোৰ ভী বেটা বেটী আছে।

বীতা— তুমি কি কথা কবলৈ বিচাৰিছা সোনকালে কোৱা। মোৰ গা
বৰ অস্থখ, ডাক্তৰে বেচি কথা ক'বলৈ হাক দিছে।

গণপট— হেইটো ঠিক কথা আছে। একদিন কি বকম ছোৱালী আছিল,
আজি কি বকম হৈ গ'লা।

বীতা— কি কবিবা সকলো মোৰ কপাল।

গণপট— কপাল— কপাল কৰি থাকিলে এ চংচাবে কেতিয়া চকল কাম
সিদ্ধি হব নাপাবে। আপনি গৰজুৱেট ছোৱালী, বহুত চিকিত
ছোৱালী। এ বুঢ়া মুখখ মাৰোৱাৰী কি বুজাব— কি ভৰচা দিব।
লেकिन আপনি এই চোট চাহাবকো ঘিৰাব লাগিব, আচল বাস্তা
প্ৰকৃত বাস্তা ধৰাব লাগিব। চকল সম্পত্তি উদ্ধাৰ হব লাগিব।
চোট চাহাবকো এই ঘৰতে ফেৰ প্ৰতিস্থা কৰিব লাগিব,— ই।

বীতা— সেইটো আক কেনেকৈ হব গণপট বাবু।

গণপট— হ'ব হ'ব। জকৰ হ'ব। তাৰ বাস্তা আছে, তাৰ পথ আছে।
আপনাৰ জমি জুমা ঘৰ দৰোজা অন্ধক মূল্যত মই কিনি লিচু।
বহুত মূল্যবান গহিণী কমতি টেকাত লিচু।

বীতা— কিয় তুমি এনেকুৱা কাম কৰিলা, কি কাৰণে এই অত্যাৰ কৰিলা ?

গণপট— অনিয়ায় নাই আছে আইদেউ। মই চাহাবকো পহিলা চাফা
কথা কৈ দিছো, “দেখা চাহাব, আপনি আপনাৰ মাল পট্টিতে
যাচাই কৰি দেখিবা, ছচৰ আদমী ঘিমান টেকা দিব তাৰ ওপৰ
আমাৰ হাজাৰ টেকা যাতি থাকিব,— বাচ”। হুমানজীৰ কৃপাতে
গণেশ ঠাকুৰ কি দয়াতে এ জিলামে গণপট আগবঢ়ালা কি ওপৰ
কোন টেকা দিব ? হাঃ হাঃ হাঃ— খুচুৰা ছই চাৰি হাজাৰ টেকাৰ
মাল লিব পাবে, লেकिन এই বকম মোটা টেকা একচাথে কোন
মাৰোৱাৰী দিব ? এহি পইচা থু হামাৰ বহুত চুৰিস্তা আছে।

বীতা— এতিয়া তুমি কি কৰিবলৈ বিচাৰিছা মই একো বুজা নাই।

গণপট— হাঁ, হাঁ, আপুনি বুজিবা, আভী বলিম, আপনি ভালকৰি চুনিবা। মাটি ঘৰ দৰোজা, গহিণী মই যিমান টেকাত লিচু দচ বৎচৰ বাদ হলেভী চেই টেকাতে আপনাৰ জিনিচ আপনি ফিৰত পাৰা। এক পইচা চুদ মই নাই লিম। দেউতাৰ কথা মনত ৰাখি, কমচে কম দামতে চম্পত্তি লিচু, — যাতে আপনি পৰিচোধ কৰিব পাৰা। চকল জাতিৰ ভিতৰে ভালমন্দ মানুচ আছে। হামাৰ নাম গণপট আগৰ-ৰালা, পুৰণা মাৰোৱাৰী মানুচ। হামী হনুমানজীৰ নামে চপত কৰিছে কভী নিমখ হাবামী, কভী বেইমানী নাই কৰিম। (ওপৰলৈ হাত দাঙি হাত জোৰ কৰে।)

বীতা— গণপট বাবু, মোৰ যি সম্পত্তি গৈছে সি চিৰদিনৰ কাৰণেই গৈছে বুলিয়েই মই ধৰি লৈছো।

গণপট— আইদেউ এইটো বহুত ভুল কথা আছে, বহুত অনিয়ায় কথা আছে, চব চম্পত্তি খতম হৈছে লেकिन একদিন জকৰ ফিৰিব।

বীতা— নেলাগে— গণপট বাবু মই আক সম্পত্তি লৈ কি কৰিম, সম্পত্তিৰ ওপৰত মোৰ কোনো মায়া নাই। এতিয়া মই মোৰ মৃত্যুহে কামনা কৰিছো।

গণপট— আবে ৰাম ৰাম এই বকম খাৰাপ কথা মুখতে নাই লিবা, লেकिन আমি আপনাৰ বাত চব বুজিছে। মানুচ ফিৰত নাই পালে চম্পত্তি লিয়ে কি কৰিবা? চাবাচ। ৰাম চন্দ্ৰজীকো অত্যাচাৰে চণ্ডা মাই পাতাল প্ৰবেচ কৰিছে, — লেकिन অন্তবে কামনা কৰিছে যেন, জন্মে জন্মে ৰামচন্দ্ৰজী পতী হোৱে হেঃ হেঃ — মাতাজীকো বচন আজ আপনাৰ মুখে নিকালিছে, তবে তাকে কিয় নাপাবা। জকৰ চোট চাহাব ফিৰিব লাগিব। চুদ দাস্তা নিশ্চয় ধৰিব লাগিব। লেकिन হা, লগৰ ইয়াৰ চব বহুত খাবাব আছে, বহুত নষ্ট আদমী আছে। (এনেতে নীৰোদ সোমাই বীতাক হাতজোৰ কৰি নমস্কাৰ কৰে)

বীতা— (খং ভাবে) আপুনি কাক বিচাৰিছে।

নীৰোদ— (অলপ অপ্ৰস্তুত হৈ) মানে..... মই..... চাহাবক বিচাৰিছো।

বীতা— আপোনাৰ চাহাব আজি তিনিদিন ধৰত নাই বোধহয় চিলং পাহাৰৰ

বেচ পথাৰত নহলে কাৰোবাৰ ঘৰত পৰি আছে। কিয়? এইবাৰ আপোনাক লগত নিনিলে নেকি?

নীৰোদ— নাই নাই মই তেওঁৰ লগত তেনেকৈ.....

বীতা— মিছা কথা নকব। আপুনি মোৰ চকুৰ আগৰ পৰা আঁতৰি গ'লেই মই সুখী হম।

নীৰোদ— কিন্তু—

বীতা— (উঠি) ইয়াত আক কিন্তু নাই। আপোনালোকৰ নিচিনা মানুহৰ মুখ চাবলৈ মই ইচ্ছা নকৰো। এটা কথা মনত ৰাখিব যে, মানুহৰ চকুত ধূলি দি এজনী তিবোতাৰ যথা সৰ্বস্ব হৰণ কৰিব পাৰি, কিন্তু ভগবানৰ চকুত ধূলি দিয়া অসম্ভৱ। [উচাট মাৰি ভিতৰলৈ গুচি যায়।]

গণপট— হাঁ; আমাৰ চকলৰ ওপৰত ভগবান আছে ই চতা কথা। পাপৰ বিচাৰ একদিন জকল হব।

নীৰোদ— দেখিলা বাবুজী আজি কালি তিবোতা মানুহৰ তেজ, মোক কেনেকৈ অপমান কৰিলে দেখিলা?

গণপট— হা, দেখিলে, লেकिन বহুত চিন্তিত তিবোতা আছে, বহুত ভদ্ৰ অপমান কৰিছে।

নীৰোদ— কি ক'লা?

গণপট— হাঁ, থিক কৈছে, বহুত ভদ্ৰ এক ঘৰকো চম্পত্তি খতম কৰিছা, বহুত চিন্তিত আদমীক নষ্ট কৰিছা, তাৰ উজ্জল বংচতে গামৰ লগাই দিছা। তাৰ পৰিবাৰকো চুন্দৰ জীৱন বৰবাদ কৰি দিছা, আক ফেৰ তাৰ চামনতে আহি খাবা দিছা। এইটো কি বকম দস্তৰ আছে।

নীৰোদ— সম্পত্তি মই লৈছো, নে তুমি লৈছা?

গণপট— [থিয় হৈ] চম্পত্তি মই লিছো, তুমি কি বকম চম্পত্তি লিবা, বিড়ি খাবৰ পকেটে একটুভী পুইচা নাই আৰ চম্পত্তি লিবা? হুঃ তোমাৰ মাথাত ঘিট বহুত কমতি আছে। [বহে]

নীৰোদ— মুখ চম্ভালি কথা কবা বাবুজী তুমি জানা মই কোন? যাৰ

গণপট— হাঁ হাঁ জানে, পৰেৰ টেকাৰ ওপৰতে ডাঙৰীয়া বনি গৈছা,
ফাত্ৰা গুণ্ডা আছা। তুমি ইয়াদ কৰিবা মই গণপট আগবঢ়াল
[বীতা সোমাই আহে]

বীতা— [নীৰোদক] আপুনি এই মুহূৰ্ত্তে ইয়াৰ পৰা ওলাই যা
মানুহক অসৎ আচৰণ কৰা মোৰ নীতি নহয়। কিন্তু - - -

নীৰোদ— চাওক চোন - - -

বীতা— মই কৈছো নহয়, এই মুহূৰ্ত্তে ইয়াৰ পৰা ওলাই যাওক। [আঙুলি
নিৰ্দেশ দিয়ে]

নীৰোদ— থেক ইউ। [বেগে ওলাই যায়]

গণপট— হুঃ ইংৰাজী ক'লে, হাবাম জাদা। [বহে]

বীতা— গণপট বাবু মোৰ গাতো বৰ বেয়া লাগিছে। মই অ
ভিতৰলৈ যাওঁ।

গণপট— হাঁ হাঁ আপুনি যোৱা অলপ বিশ্রাম কৰিবা, দুৰ্বল চৰীৰে
হলে এ বকম হয়। কোন ডাক্তৰ চিকিৎসা কৰিছে।

বীতা— ডাক্তৰ হাজৰীকা।

গণপট— অ' হাজৰীকা চাহাব ধৰ খাতি ডাক্তৰ আছে। আচ্চা,
আভি মটৰ ভেজি দিছো, ডাক্তৰ চাহাব তুৰত পৌছি যাব। (যাব খো
বীতা— নালাগে। তেওঁ সদায় আহে, আজিও আহিব। বাক গণপ
বাবু আমাৰ গাড়ীখনকে আনিছা নেকি?

গণপট— [বহে] না-না আপুনাৰ গাড়ীতো মই গেবেজত ঢুকাই বাহিৰ
কৰ্ত্তী ব্যৱহাৰ মই নাই কৰো। আচ্চা মই যাওঁ ডাক্তৰকো
ভেজি দিছো। এক ছদিন বাদে মই ফেৰ আহিম। বাম বাম
বীতা— বাম বাম। (বীতা ভিতৰ সোমায়, গণপট বাবু যাবখুজি, দুৰ
ডাক্তৰক দেখা পাই উভতি বীতাক মাতে)

গণপট— আইদেউ অ' আইদেউ ডাক্তৰ চাহাব আহিছে। (ডাক্তৰ সোমা
আহে) বাম বাম ডাক্তৰ বাবু।

ডাক্তৰ— বাম বাম। আবে বাবুজী দেখোন?

গণপট— আপুনি একদম আচৰিত হৈ গলা ডাক্তৰ চাহাব হে: হে: হে:

ডাক্তৰ— এবা অলপ আচৰিত হবলগীয়া নহয় জানো?

গণপট— নাই নাই চকল কথা আস্তে আস্তে বুজিবা। এ গণপট আগবঢ়াল
চক্ৰ আছে নে মিত্ৰ আছে? (হাঁহি) নমস্তে—নমস্তে।

(গণপট বাবু হাঁহি হাঁহি ওলাই যায়, বীতা সোমাই আহে)

বীতা— নমস্কাৰ ডাক্তৰ।

ডাক্তৰ— নমস্কাৰ। আজি কেনে আছে?

বীতা— কেনে আক থাকিম। বুকৰ টপ টপনি, মূৰৰ ঘূৰনি আগব
দৰেই আছে।

ডাক্তৰ— আপোনাৰ বাতি টোপনি আহিছিলনে নাই।

বীতা— মাজে মাজে চিলমিলকৈ টোপনি আহে। কিন্তু ভাল টোপনি নাহে।

ডাক্তৰ— অ' গণপট বাবু আহিছিল দেখোন, কিয়?

বীতা— (অলপ হাঁহি) কম বাক।

ডাক্তৰ— চাও আপোনাৰ হাতখন।

ডাক্তৰ— [বীতাই বাওঁ হাতখন আগবঢ়াই দিয়ে ডাক্তৰে নাড়ী পৰীক্ষা
কৰে] ঔষধ থিকমতে খাইছে জানো? [ধনবৰ সোমায় আহে]

ধনবৰ— নাই খোৱা চাহাব। য'ৰে ঔষধ ততে পৰি আছে।

বীতা— [খঙেৰে] ধনবৰ কাই.....

ধনবৰ— ধনবৰ কাই বুলিলে কি হব? সঁচা কথা নকলে হবলা বেমাৰ
ভাল হব।

[বেগে ভিতৰলৈ সোমায় যায়। ডাক্তৰে হাঁহে]

ডাক্তৰ— নিজৰ হেল্থলৈ আওঁকাণ কৰি যদি ঘৰুৱা বেমেজালি বোৰতে
সদায় ডুবগৈ থাকে তেন্তে কোনো ডাক্তৰেই আপোনাক আৰোগ্যৰ
বাটত আগুৱাই নিব নোৱাৰিব।

বীতা— ডাক্তৰ, আপুনি মোৰ ওপৰত বেয়া নাপাব, মোৰ মনৰ অৱস্থা
অত্যন্ত বেয়া। মই যে পাগল হোৱা নাই সেইটোহে আচৰিত।

ডাক্তৰ— মই আপোনাৰ সকলো কথা জানো। কিন্তু সেই বুলি জানি
গুনি নিজৰ শৰীৰটো এনেকৈ অৱহেলা কৰাৰো আপোনাৰ কোনো
অধিকাৰ নাই।

বীতা— জীয়াই থাকিয়েইবা লাভ কি?

ডাক্তৰ— লাভ নিশ্চয় আছে।

বীতা— বুকুভৰা হা-হুনিয়াহ লাঞ্ছনা, অপমান এয়েতো ? দিনে দিনে মোৰ জীৱনটো দুৰ্ব্বহ হৈ উঠিছে ডাক্তৰ ।

ডাক্তৰ— সমস্যা বহুল জীৱনত সমস্যা বিলাক সমাধা কৰিব পাবিলে যিটো তৃপ্তি বা আনন্দ পোৱা যায় সমস্যাহীন সহজ জীৱনত তেনে কোনো তৃপ্তি বা মোৰাদ নাই । সকলো ক্ষেত্ৰতে মানুহক দৃঢ় আৰু সবল মন লাগে । গতিকে আপোনাৰ শৰীৰ সবল কৰি ৰাখা নিতান্ত প্ৰয়োজন ।

বীতা— ডাক্তৰ, আপুনি নীলৰ বন্ধু আৰু মোৰো শুভাকাঙ্ক্ষী । আপোনা-লোকৰ কথা শুনিলে মাজে মাজে মোৰ মনত আশাৰ সঞ্চাৰ হয় । কিন্তু নীল আহি মোক এনে একোটা আঘাট দি যায়হি যে মই দুগুণে নিকংসাহ হৈ পৰো ।

ডাক্তৰ— নিশ্চয় নীলাম্বৰ মোৰ বন্ধু । আপোনাৰ আৰোগ্যৰ কাৰণে মই যত্নৰ কেতিয়াও ত্ৰুটি নকৰো । আপুনি সকলো ভাব চিন্তা এৰি মোৰ কথা মতে কাম কৰক, নিয়ম মতে ঔষধ খাওঁক, খোৱা বোৱা নিয়ম মতে কৰক— দেখিব অলপ দিনৰ ভিতৰতে আপোনাৰ শৰীৰ সম্পূৰ্ণ সবল হৈ উঠিব । বাক এতিয়া আপুনি মোৰ আগতে পিল এটা খাই দিয়কচোন ।

বীতা— বাক খাম ।

ডাক্তৰ— [হাঁহি] খাম নহয়— ধনবৰ কাই ধনবৰ কাই ।

ধনবৰ— [ভিতৰৰ পৰা] কি কয় ?

ডাক্তৰ— চাওঁ পিল এটা আৰু এগিলাচ পানী লৈ আহাচোন ।

বীতা— ডাক্তৰ কিছুমান মানুহ সংসাৰলৈ আহে নানান দুখ দুৰ্গতিৰ মাজেদিও ঈশ্বৰৰ শুভ দৃষ্টি লৈ । সিহঁতৰ জীৱনত এদিন সুখ অনিবাৰ্য্য আৰু কিছুমান সংসাৰলৈ আহে নানান ঐশ্বৰ্য্য বিভূতিৰ মাজতো ঈশ্বৰৰ কু-দৃষ্টি লৈ, সিহঁতৰ জীৱনত দুখ অনিবাৰ্য্য ।

[পানী আৰু পিললৈ ধনবৰ সোমাই আহে । বীতাই ঔষধ খাই গিলাচটো ধনবৰক দিয়ে । ধনবৰ গুলাই যায় ।]

ডাক্তৰ— আপুনি মানুহৰ অদৃষ্টৰ কথা যিটো ক'লে সেইটো আপোনাৰ খং বা অভিমানত কোৱা কথা । ভগবানৰ দৃষ্টিত সকলো প্ৰাণীয়েই সমান ।

বঞ্জিত— ডাক্তৰ নেকি ?

ডাক্তৰ— অ' বহ ।

বীতা— বহা বঞ্জিতদা ।

বঞ্জিত— ঔষধ খালানে ?

ডাক্তৰ— ক'ত খায়, মইহে আহি পিল এটা জোৰকৈ খুৱাইছো ।

বীতা— বঞ্জিতদা আজি নীৰোদ আহিছিল নহয় ।

বঞ্জিত— নীৰোদ ? পিচে ?

বীতা— মই ঘৰৰ পৰা বাহিৰ কৰি দিলো ।

বঞ্জিত— বেচ কৰিলা— গোৰহয় নীলাম্বৰক বিচাৰি আহিছিল ।

ডাক্তৰ— অ' ডেট নীৰোদ । মন্ত এটা স্কাউন্ডেল । গণপট বাবু আহিছিল নহয় ।

বঞ্জিত— গণপট বাবু । গণপট বাবু আহিছিল কিয় বীতা ?

বীতা— কও শুনা— গণপট বাবুৱে আজি মোক অলপ আচৰিত কৰিলে

বঞ্জিত— কেনে ?

বীতা— গণপট বাবুৱে বোলে, মোৰ যিমান বিলাক সম্পত্তি কিনি লৈছে আনকি গহণা পৰ্য্যন্ত প্ৰায় আধাদামত লৈছে । ইয়াৰ উদ্দেশ্য হৈছে মোক সকলো সম্পত্তি আকৌ ফিৰাই দিয়া ।

বঞ্জিত— কাৰণ ?

বীতা— দেউতাই জীৱিত অবস্থাত বোলে, গণপট বাবুৰ দুৰ্দ্দিনত বহুতৰ টকা পইচা পৰামৰ্শ আদিৰে মহায় কৰিছিল ।

বঞ্জিত— ইমান কৃতজ্ঞ (গুৰুজোকাৰি) মোৰ বিশ্বাস নহয় ।

বীতা— কিন্তু— তেওঁ মোক ঈশ্বৰৰ নামে শপত খাই কৈছে ।

ডাক্তৰ— মই কিন্তু গণপট বাবুক আজি বহুত দিনৰ পৰাই জানো । তে

মানুহজন বাস্তবিকৈই ভাল । মই তেওঁৰ কথা সম্পূৰ্ণ বিশ্বাস কৰো বঞ্জিত

বীতা— গণপট বাবুৰ লগত নীৰোদৰ অলপ বেয়াকৈয়ে তৰ্ক-বিতৰ্ক হৈগ

বঞ্জিত— হয় নেকি ?

বীতা— গণপট বাবুৱে নীৰোদক অলপ বেয়াকৈয়ে ক'লে ।

ডাক্তৰ— বাক মই যাও । ঔষধ খিনি কিন্তু নিয়মমতে খাব ।

তই বহ, মই কেইবাঘৰলৈকো যাব লাগে । অঁহো দেই ।

বঞ্জিত— গণপট বাবুৰ কথাটো মোৰ কিন্তু বৰ আচৰিত যেন লাগিছে।

বীতা— সেই বিলাক কথা বাদ দিয়া। সা— সম্পত্তিৰ মোৰ কি প্ৰয়োজন? নীলৰ কিবা খবৰ পাইছানে সেইটো কোৱা।

বঞ্জিত— [নিৰাশ ভাবে] নাই। সি চিলং পাহাৰৰ পৰা নমাই নাই। আৰু যদি আজি নামিছেও তেন্তে বাতি মানেহে পাবহি। হাতত টকা থকা লৈকে সি কেতিয়াও চিলং পাহাৰ নেৰে।

বীতা— [অলপ বিবক্ত হৈ] কিন্তু এজন বন্ধুক এনেকৈ ধ্বংসৰ মুখলৈ এবিদি তোমালোকে কেনেকৈ বং চাই আছা?

বঞ্জিত— মানে?

বীতা— অৱশ্যে মই তোমাক দোষ দিয়া নাই। ই মোৰ নিজৰ কৰ্মফল।

বঞ্জিত— আচৰিত। নীলান্ধৰক ভাল পথলৈ আনিবলৈ ইমান চেষ্টা কৰা স্বত্বেও তুমি কেনেকৈ এনেকুৱা কথা ক'লা বীতা? সিটো আৰু কেচুৱা লৰা নহয়।

বীতা— তেন্তে তুমি স্পষ্টকৈ কৈ দিয়া বঞ্জিতদা যে তেওঁৰ পৰিবৰ্তনৰ কোনো লক্ষণ নাই, ভাল হোৱাৰ কোনো আশা নাই। মোৰ ব্যৱস্থা মই নিজেই কৰিম।

বঞ্জিত— তুমি উত্তেজিত হৈছা বীতা, দুৰ্বল স্বাস্থ্যৰ কাৰণে ই বৰ বিপদ জনক। ধ্বংসৰ মুখলৈ আগুৱাই যোৱা মানুহ এজনক চকুৰ পচাবতে ভাল কৰিব নোৱাৰি। বিশেষকৈ নীলান্ধৰৰ নিচিনা এজন উগ্ৰ মানুহে যেতিয়া ভুল বাটেদি সি তাৰ ঘোঁৰা দৌবাইছে; সহজে তাক থমকাই ৰখা বৰ উজু নহয়।

বীতা— উগ্ৰ মানুহৰ উগ্ৰ ঘোঁৰা, তেন্তে ফিবাৰ আৰু কোনো আশা নাই— এয়েতো?

বঞ্জিত— মই তেনেকুৱা অৰ্থ কৰা নাই বীতা, বৰং মোৰ বিশ্বাস সেই দৌৰবো এটা সীমা আছে, য'ত সি এদিন নিজে থমকি ব'বগৈ লাগিব। আৰু ঘূৰি আহি তোমাৰ ওচৰতেই তাৰ কৃতকৰ্মৰ বাবে কমা খুজিব লাগিব।

বীতা— তুমি বেয়া নাপাবা বঞ্জিতদা, মাজে মাজে নিৰাশাই মোক উত্তেজিত কৰি তোলে। চোৱাচোন বঞ্জিতদা, ইমান কম সময়ৰ ভিতৰত

বঞ্জিত— কম সময় নহয় বীতা। তুমি মই জনাৰ বহুত দিনৰ আগৰ পৰাই সকলোৰে চকুত ধূলি দি সি এই সৰ্বনাশৰ পথ ধৰি আহিছে। ক্ৰমান্বয়ে মাত্ৰা বেচি হৈ অহাত এতিয়া তাৰ আচল মোকোটটো ওলাই পৰিছে।

বীতা— আজি কালিতো ঘৰত বহিয়েই লগৰ কেইজনৰে সৈতে, সীমাহীন ভাবে মদ খায়। আৰু কেতিয়াবা এনে পৰিস্থিতিৰ উদ্ভৱ হয়— যেন মাতাল অৱস্থাত কোনোবাটো ভিতৰলৈ সোমাইহে আহে। আৰু সেই সময়ত মোৰ বুকুৰ যন্ত্ৰণা ইমান বেচি হয় যে সময়ে মোৰ উশাহ পৰ্য্যন্ত বন্ধ হৈ যাব খোজে। এই যন্ত্ৰণা আৰু কিমান দিন ভোগ কৰিব লাগিব বঞ্জিতদা?

বঞ্জিত— চোৱা বীতা! নীলান্ধৰতকৈ বহুত বেয়া স্থৰলৈ নামি যোৱা মানুহকো মই ভাল হোৱা দেখিছো।

বীতা— দেউতাই থৈ যোৱা এই বিশাল সম্পত্তি কেনেকৈ ধূলিৰ দৰে উৰাই দিছে। অলপো মায়া নাই— মমতা নাই।

বঞ্জিত— বেয়া নাপাবা বীতা ইয়াৰ কাৰণে আংশিক ভাবে তুমিও দায়ী। এনেয়ে অহা ধন ঐশ্বৰ্য্য আৰু নিজে আৰ্জী ধন ঐশ্বৰ্য্যৰ অনেক পাৰ্থক্য আছে। আনকি নিজে আৰ্জী ধনেৰে কিনা জোতা বাপেকৰ ধনেৰে কিনা দামী ছাল-কাপোৰৰে মোচা, মানুহৰো পটন্তৰ আছে।

বীতা— (অলপ হাঁহি) ইহুৱালা বঞ্জিতদা!

বঞ্জিত— তোমাৰ মুখত হাঁহি দেখি বৰ ভাল লাগিল। বাক মই এতিয়া যাও, বাতি ঠৈখ খাবলৈ নেপাহৰিব। মনতো এনেকৈ অলপ পাতলকৈ ৰাখিবলৈ চেষ্টা কৰিবা। যাও দেই।

(বঞ্জিত ওলাই যায়। বীতা উঠি ভিতৰ সোমায়

যাব খোজে, এনেতে মাতাল অৱস্থাত

নীলান্ধৰ সোমাই আহি “বীতা” বুলি

মাতদি বহে। বীতাই ঘূৰি চাই

নীলান্ধৰক দেখি উভতি আহে।

নীলান্ধৰ মাতাল যদিও কথা

বিলাক সংযত। মাজে

মাজেহে মাতলামি

নীলান্ধব— [গম্ভীর ভাবে] বীতা, বঞ্চিত আহিছিল নহয় ?

বীতা— আহিছিল । এইমাত্র গৈছে । বোধহয় তুমি লগ পাইছা ।

নীলান্ধব— ইয়েচ । পাইছো । কিন্তু মই ইমান ব্যস্ত, ইমান বিজি যে, মই তাৰ কথাৰ কোনো উত্তৰেই দিব নোৱাৰিলো । (লাহে লাহে উঠি) কিন্তু ইমান স্থিৰ দৃষ্টিৰে কি চাইছা ? ইয়েচ আই এম ড্রাক । বাক বীতা, মদ খোৱাতো পাপনে অধৰ্ম্ম ? টেক ইয়ৰ চিট প্লিজ । বঁহা । ইয়েচ বঁহা । (বীতা বহে)

বীতা— মইতো কেতিয়াও মদ খোৱাতো পাপ বা অধৰ্ম্ম বুলি কোৱা নাই । কিন্তু ই সমাজৰ নীতি বিকল ।

নীলান্ধব— তোমাৰ সমাজ ? সমাজৰ কথা ভাবিছা ?

বীতা— নিশ্চয় সমাজে একো কৰিব নোৱাৰিলেও হাঁহিবতো পাৰে । ঠাট্টা বিদ্রূপতো কৰিব পাৰে ।

নীলান্ধব— চোৱা যিখন সমাজে মোৰ দুৰ্দীনত মোক অবজ্ঞা কৰিছিল, হেয়জ্ঞান কৰিছিল, সেইখন সমাজেই মই যেতিয়া তোমাৰ লগত মটবত গৈছিলো আমাক চালাম থুকিছিল । আজি হয়তো ঘৃণাৰ চকুৰে চাইছে । কিন্তু এদিন আকৌ সাবতি লবলৈ কিমান সময় ? এয়েতো তোমাৰ সমাজ ? এইখন সমাজৰ আকৌ মূল্য ক'ত ? (বহে)

বীতা— সমাজৰ দুই এজন মানুহে হয়তো তেনে ব্যৱহাৰ কৰিব পাৰে ।

নীলান্ধব— কিন্তু এচক গাখীৰ ক'লা কৰিবলৈ মাত্ৰ এটা এডাৰৰ প্ৰয়োজন বীতা ! মাত্ৰ এটা এডাৰৰ ।

বীতা— সেইবুলি এটা উচ্ছ্বল জীৱন বাপন কৰি নিজকে সৰ্বনাশৰ মুখলৈ আগুৱাই নিয়াৰ কি প্ৰয়োজন আছে ?

নীলান্ধব— (উঠি) ইয়েচ উচ্ছ্বল জীৱনৰ প্ৰয়োজন আছে । জীৱনত বহুত কষ্ট ভোগ কৰিলো, বহুত সুখ ভোগ কৰিলো, এইবান্ধ এটা উচ্ছ্বল জীৱন ভোগ কৰি চাও ই ক'লৈ লৈ যায় ।

বীতা— তুমি আজি এইবোৰ কি কথা কৈছা ? তুমি ভিতৰলৈ আহা । [বীতা উঠে]

নীলান্ধব— ন' ন' হিয়েৰ মি, জীৱনৰ ২৫ বছৰ ষ্ট্ৰাগোল কৰিছিলো ।

দি বেঠে পাৰ্ট অফ মাই লাইফ ষ্ট্ৰাগোল ফৰ একজিষ্টেঞ্চ । শুই

ওচৰত প্ৰাৰ্থনা কৰিছিলো ।

বীতা— আক এদিন ভগবানে তোমাৰ সেই প্ৰাৰ্থনা পূৰ্ণ কৰিছিল ।

নীলান্ধব— ইয়েচ । ভগবানে মোৰ প্ৰাৰ্থনা মঞ্জুৰ কৰিছিল । এদিন মোৰ অঘাচিতে সকলো বিলাক উভৈনদী হৈ আহিল । টকা-পইচা বিগ বিল্ডিং, ফাইন কাৰ, অজস্ৰ সম্পত্তি কল্পনাবো অতীত তোমাৰ নিচিনা এগৰাকী একম্প্লিচড ওৱাইক । হাঃ হাঃ হাঃ আচৰিত যেন এটা মেজিকহে ।

বীতা— কিন্তু কথা হৈছে সকলো বিলাক সুখ সম্পদ পায়ো তুমি সুখী হব নোৱাৰিলা কিয় ?

নীলান্ধব— কাৰণ, আগেয়ে যিটো নীলান্ধব দেখিছিলো, সি আছিল অভাৱ-গ্ৰস্ত নীলান্ধব । প্ৰিটেণ্ডিং টুবি সাধু, বিনয়ী, নম্ৰ । আচল দুৰ্দান্ত নীলান্ধব দৰিদ্ৰতাৰ হেঁচাত লুকাই আছিল । সুপ্ত, আচল নীলান্ধব শুই আছিল । এ লায়ন ফাষ্ট এট প্লিপ ।

বীতা— নীল— তুমি.....

নীলান্ধব— ব'বা, শুকান ছবৰি বনত নিয়ৰ পৰিলে যেনেকৈ ঠন ধৰি উঠে থিক সেইদৰে সুপ্ত নীলান্ধব আজি জাগ্ৰত হৈ উঠিছে । ইয়েই আচল নীলান্ধব, ইয়াক লাগে ভোগ বিলাস । নহলে ভগবানে পৃথিবীত ইমান বিলাক ভোগ বিলাসৰ সামগ্ৰী মজুত ৰাখিছে কিয় ? কাৰ কাৰণে ?

বীতা— তুমি বেচিকৈ কথা কৈছা নীল, তুমি ভিতৰলৈ আহা, অলপ বেঠে লোৱাহি ।

নীলান্ধব— ন' এতিয়া ভিতৰ নহয়, বেঠে নহয়— এক্সন, মই বাহিৰলৈ যাওঁ । মোৰ পাৰ্টি আছে আক যে কত.....

বীতা— (থোকা থুকি মাতেৰে) তুমি কেনেকৈ এনেকুৱা হ'লা ? তুমি মোক কেনেকৈ পাহৰি গৈছা নীল ? আমাৰ জীৱনৰ মধুৰ স্মৃতি বিলাক কেনেকৈ মচি পেলাইছা ? মইতো আজিও অতি সযতনে আগৰ দৰেই আলফুলকৈ অস্তিত্বত ৰাখিছো । আমাৰ জীৱনৰ সকলো আশা আকাংক্ষা এনেকৈ জলাঞ্জলী দি তুমি কি কৰিবলৈ ওলাইছা ?

সিটো আশা কৰিছা— সেইটো

নফলে, ঘিটো আকাঙ্ক্ষা কৰিছা সেইটো নোপোৱা। যেতিয়া
আহিব অযাচিত্তে বানপানীৰ দৰে দুয়োফুল ভাঙি আহিব।

বীতা— তুমি ভিতৰলৈ নাহা কিয় নীল ? তুমি অসুস্থ।

নীলাম্বৰ— নহয়। মই অসুস্থ নহয়। আই এম পাৰফেক্টলি অলৰাইট।

মোক এতিয়া টকা লাগে— টকা। (আঙুলিৰে দেখুৱাই বহে)

বীতা— বাক তুমি ভিতৰলৈ আহাচোন [হাতত ধৰে]

নীলাম্বৰ— [হাত একৰাই] ন' নেভাব, মোক লাগে এতিয়া টকা।

বীতা— কিন্তু টকাতো মোৰ হাতত নাই তুমি জানা।

নীলাম্বৰ— নাই, নেজানো। মোক টকা লাগে বীতা, বৰ জৰুৰী, ইউ
যাষ্ট পে, এণ্ড আই লিভ।

বীতা— মইতো তোমাৰ আগত কেতিয়াও মিছা কথা নকও।

নীলাম্বৰ— হেঃ [অলপ ভাবি] অৱশ্যে মিছা কথা তুমি— বাক তোমাৰ
আক এডাল ভেলুৱেল হাৰ আছে নহয় ?

বীতা— [চিঞৰি] নীল—

নীলাম্বৰ— ইয়েচ, সেই হাৰডাল মোক লাগে।

বীতা— কিন্তু নীল সেইডাল মোৰ মাতৃৰ শেষ চিন স্বৰূপে বৰ যতনেৰে
বৰ আদৰেৰে ৰাখিছো। মই তোমাক সকলো দিছো নীল, কেৱল
তুমি মোক এই হাৰডালৰ পৰা বেছাই দিয়া। মই তোমাক
মিনতি কৰিছো।

নীলাম্বৰ— কিন্তু মোক লাগে সেই হাৰডালহে। অৰ্জুনৰ পাণ্ডপাত আক
তোমালোকৰ অশ্রুপাত। কিন্তু মই পাখৰ। যোৱা—

বীতা— তুমি মোৰ প্ৰতি কেনেকৈ ইমান নিষ্ঠুৰ, ইমান নিৰ্দয় হৈছা নীল ?

নীলাম্বৰ— প্ৰয়োজনে মোক নিষ্ঠুৰ কৰিছে নিৰ্দয় কৰিছে। ইয়েচ, মোৰ
বৰ পলম হৈ গৈছে যোৱা বীতা— যোৱা।

বীতা— তেন্তে তোমাক হাৰডাল লাগিবই, মোৰ কলিজা ভাঙি চুৰমাৰ
হৈ গলেও তুমি হাৰডাল নিৰাই।

নীলাম্বৰ— এই সহজ কথাটো বুজাত তোমাৰ ইমান পলম হৈছে কিয় ?

বীতা— তোমাক আক কি কম ? তুমি নিষ্ঠুৰ, তুমি পাষণ, হয়তো
গোটাই পুৰুষ জাতিটোৱেই নিষ্ঠুৰ। [চকুৰ পানীৰে ভিতৰ

নীলাম্বৰ— [বীতা যোৱাৰ ফালে চাই অলপ হাঁহি]

“ সুৰা সংবাহিনী সখি, উচ্ছিত বক্ষস্থলে যাৰ
যৌৱনৰ যুগল আধাৰ

বেঢ়ি তাৰ কণি কটি চপল ভঙ্গিতে
ডুবে যায় মিলন সঙ্গীতে ”।

বাঃ ব্ৰাডাৰ ওমৰ। (হাৰডাল লৈ বীতা সোমায় আহে, বীতাৰ
চকুত পানী)

বীতা— নিয়া নীল, বিস্ত মোৰ মাৰ মধুৰ স্মৃতিৰে সাঙোৰ খাই থকা
এই পবিত্ৰ হাৰডাল তুমি এনেকৈ আজুৰি লৈ যাবা বুলি মই
কেতিয়াও ভবা নাছিলো। (হাৰ দিয়ে)

নীলাম্বৰ— থেক ইউ, কিন্তু হাৰডাল দিবলৈ পাই চকুৰ পানী ধাৰাসাৰে
বৈ গৈছে নহয় ?

বীতা— হাবৰ কাৰণে নহয়— চকুৰ পানী ওলাইছে মোৰ প্ৰতি কৰা তোমাৰ
আচৰণৰ বাবে। মোৰ মাতৃৰ স্মৃতিক অবমাননা কৰাৰ বাবে।

নীলাম্বৰ— কিবা অবমাননা, কিবা অত্যাচাৰ আচৰণ কৰিছো নেকি। ক'তা ?

বীতা— [উচুপি অলপ উত্তেজিত ভাবে] তুমি আজি যিমান পোৰ কথা
এতিয়ালৈকে বকিলা সেই সকলো তোমাৰ বৰ্ত্তমান কাৰ্যা কলাপ
বোৰ ঢাকিবৰ কাৰণে, অৰ্থহীন, যুক্তিহীন কিছুমান অপ্ৰয়োজনীয়
কথাৰ বাহিৰে আন একো নহয়। এনে মূল্যহীন কথা মই
কেতিয়াও তোমাৰ মুখত শুনা নাছিলো।

নীলাম্বৰ— মূল্যহীন — যুক্তিহীন ?

বীতা— নিশ্চয়।

নীলাম্বৰ— কেনেকৈ ?

বীতা— শুনা, ঘিটো বস্ত্ৰৰ কাৰণে মানুহে ভগবানৰ ওচৰত কামনা কৰে,
সেইটো পালেই মানুহ সন্তুষ্ট হয়— ই স্বাভাৱিক। গতিকে
তুমি আজি এনেবোৰ কথা কোৱাৰ কিবা অৰ্থ আছেনে ? কিবা
মূল্য আছেনে ?

নীলাম্বৰ— তেনেহলে মূল্য একোৱেই নাইনেকি ?

বীতা— নিশ্চয় নাই। কাৰণ তুমি কামনা কৰা মতে, সকলো বস্ত্ৰকেই

কেতিয়াও নহয়। ভুলে শুদ্ধই মানুহ। আক এই মানুহ লৈয়ে
সমাজ গঠিত। গতিকে সমাজৰ কিছু পৰিমাণে দোষ থকাটো
স্বাভাবিক। তথাপিও পানী নহলে মাছৰ যি অৱস্থা, সমাজ
বিহীন মানুহৰো থিক একেই অৱস্থা। মানুহ সদায় সমাজ প্ৰিয়।

নীলাম্বৰ- বীতা তুমি আজি.....

বীতা- ব'ৰা, তুমি কৈছা "সাধু, বিনয়ী, নত্ৰ যিটো নীল আছিল সি
প্ৰকৃত নীল নহয়, প্ৰকৃত নীল হৈছে, এই উচ্ছ্বল নীলাম্বৰটোহে
এইটোৱেই প্ৰকৃত সিংহ নীলাম্বৰ, কিন্তু ভুল, মিছা কথা— সম্পূৰ্ণ
মিছা কথা।

নীলাম্বৰ- ই সম্পূৰ্ণ সত্য কথা।

বীতা- কেতিয়াও নহয়। তুমি সিংহ আছিল। সেই দিনা— যি দিনা
অসীম কষ্টৰ মাজেদি এসাজ খাই, এসাজ লগোনে থাকি বি এছ
চিট অনাৰ্চ লৈ পাচ কৰিছিল। তুমি সিংহ আছিল। সেই
দিনা— যি দিনা তুমি এম' এছ, চিট ফাৰ্ষ্ট ক্লাচ পাই বিদেশলৈ
যাবলৈ যো-জা কৰিছিল। তুমি সিংহ আছিল। সেই দিনা যিদিন
তুমি সাধু বিনয়ী আক নত্ৰ আছিল।

নীলাম্বৰ- বাঃ, তুমি আজি আদৰ্শনীয় মহিলাৰ দৰে কথা কৈছা।

বীতা- আদৰ্শনীয় মহিলা কাক কয়— মই নাজানো কিন্তু সেই বুঢ়ী
মই ভ্ৰষ্টা নাবী হবলৈকো নিবিচাৰো।

নীলাম্বৰ- কিন্তু নাবীৰ চৰিত্ৰ অনেক ক্ষেত্ৰত পানীৰ নিচিনা। জাষ্ট লাই
ওৱাটাৰ।

বীতা- কি ক'লা?

নীলাম্বৰ- ক'লো যে পানী যেনেকৈ যি পাত্ৰতে থোৱা যায়— তাৰে
আকাৰ ধাৰণ কৰে, থিক তেনেকৈয়ে, তিবোতাও যি পাত্ৰতে
থোৱা যায় তাৰেই আকাৰ ধাৰণ কৰে। আক অনেক ক্ষেত্ৰত
সুখীও হয়। [অলপ হাঁহে]

বীতা- ই সমানেই পুৰুষৰ প্ৰতিও প্ৰয়োজ্য নহয় জানো? আজি তুমি
এনেহীন অশোভনীয় কথাও মোৰ প্ৰতি প্ৰয়োগ কৰিছা, কি
শুনা নীল— নাবী যেতিয়া উপেক্ষিতা হয়, যেতিয়া নাবীত্বৰ অ
মাননা হয়, তেতিয়া নাবীয়ে কিমান ভয়ঙ্কৰ ৰূপ ধাৰণ কৰি

নীলাম্বৰ— আক বোধহয় তুমি নাজানো, যে পুৰুষ যেতিয়া মাতাল হয়,
চৰিত্ৰ হীন উচ্ছ্বল হয়, সি কৰিব নোৱাৰা কাম পৃথিবীত একো
নাই— হাঃ হাঃ হাঃ। [হাব ডাল লৈ খেলি গেলি নীলাম্বৰ
ওলায় যায়।]

বীতা- [কান্দি কান্দি] নীল শুনা, সঁচায়ে তোমাৰ অন্তৰ শিল সদৃশ,
তুমি নিষ্ঠুৰ, তুমি পাষণ, তুমি মোক তিল তিলকৈ মৃত্যুৰ মুখলৈ
ঠেলি দিছা।

[বীতাই দুয়ো হাতেৰে মুখ খন ঢাকি হুক হুকি

কান্দি উঠে। ধনবৰ লৰি আহি বীতাক ধৰে।

বঙ্গমঞ্চ ক্ৰমান্বয়ে আন্ধাৰ হৈ আহি সম্পূৰ্ণ

আন্ধাৰ হৈ আকৌ পোহৰ হয়।

অসুবিধা থকা বঙ্গমঞ্চত

আঁৰ কাপোৰ

পেলাবও

পাবে।]

পৰিবৰ্তন

[ড্রইংকম একেই থাকিব, পাৰিলে আৰু কিছু বস্তু আতৰাই
পেলাব। আঁৰ কাপোৰ উঠাব লগে লগে
বাহিৰৰ পৰা 'ধনবৰকাই' 'ধনবৰকাই'
বুলি মাতি বঞ্জিত
সোমাই আহে।]

বঞ্জিত — ধনবৰকাই — ধনবৰকাই। [ধনবৰ সোমাই আহে] ঐষধ
আনিলো জানো ?

ধনবৰ — আনিলো, পিচে আনিলে কি হব ? যৰে অযথ ততে পৰি আছে
[বীতা সোমাই আহে ধনবৰে বীতাক দেখা পায় পিচুৰাই যায়]

বঞ্জিত — বীতা তুমি এনেকুৱা কৰিলে কেনেকৈ হব ?

বীতা — বঞ্জিত দা! মোৰ এই বেমাৰৰ ঔষধো নাই, আৰু ডাক্তৰো
নাই। ই মোৰ অদৃষ্ট। মানুহৰ লগত যুজিব পাৰি কিন্তু অদৃষ্টৰ
লগত যুজি কি পাৰ পাবা ? দেউতা ঢুকাবৰ সময়ত মোক ওচৰলৈ
মাতি নি কৈছিল “বীতা, তই দুখ নকৰিবি। যদিও মই চিৰদিনৰ
কাৰণে যাবলৈ ওলাইছো, তথাপি অমৃতৰ গছ তোক কই দি
গৈছো, তোৰ ভবিষ্যত জীৱনত ইয়াৰ পৰা অমৃত বৰষি থাকিব।”
কিন্তু বঞ্জিত দা আজি কি হ'ল ? সেই অমৃতৰ গছ বিয়বৃদ্ধত
পৰিণত নহলেনে ? [বীতাই উচুপি কান্দি উঠে ধনবৰ সোমাই

ধনবৰ — এনেকৈ কান্দি কাতি নাথায় নবৈ দেহাটো শেষ কাৰছে।
কেতিয়াবা এনে খং উঠে যেন ঘৰেদুৱাৰে জুই লগাই দি যেনিয়ে
পাও তেনিয়েই গুচি যায়। বোলে “চৰণে জানে মৰণৰ ঠাই
যৈকে লাগে তৈকে যায়।”

[চকুৰ পানীৰে ওলাই যায়]

বঞ্জিত — বীতা তুমি এনেকৈ ভাঙি পৰিলে সকলো অথলে যাব। যদি
নীলাম্বৰক সজ পথলৈ আনিবলৈ বাঞ্চা কৰা, তেন্তে মনত ৰাখিবা
যে তুমি জীয়াই থাকিব লাগিব।

বীতা — নীল আৰু সজপথলৈ নাহে বঞ্জিত দা। ই কেনেকৈ সম্ভৱ হব।
হি হেজ গণ এও গণ ফৰ এভাৰ।

বঞ্জিত — ই তোমাৰ ভুল ধাৰণা বীতা, সন্দোষত পৰি সি আজি অৰাটে
গৈছে, কিন্তু নিশ্চয় এদিন সি ঘূৰি আহিব।

বীতা — অসম্ভৱ বঞ্জিত দা।

বঞ্জিত — শুনা বীতা, নীলাম্বৰে এনে দোষ কৰা নাই যি বাস্তৱিকেই সংশোধনৰ
বাহিৰত।

বীতা — কিন্তু সেই সংশোধন আৰু কেতিয়া হব বঞ্জিত দা ?

বঞ্জিত — হয়তো অলপ সময় লব পাৰে কিন্তু মোৰ বিশ্বাস, নীলাম্বৰ আকৌ
সেই সাধু, বিনয়ী, নম্ৰ নীল হৈ তোমাৰ অন্তৰত উদয় হব।

বীতা — এদিন হয়তো হব, কিন্তু ভয় হয় তেতিয়া কিজানি বহুত পলমহৈ
যায় নেকি বঞ্জিত দা ?

বঞ্জিত — এনেকুৱা কথা নকৰা বীতা, মানুহ সদায় আশাবাদী হব লাগে।
নিবাশাক প্ৰশ্ন দিয়া উচিত নহয়।

বীতা — মই সকলো কথা বুজিও সময়ত দুৰ্বল হৈ পৰো বঞ্জিত দা।
আলচি থোৱা সকলো কথাই সময়ত পাহৰি যাও। বাক বঞ্জিতদা
তুমি সিদিনা শিলঙলৈ গৈছিল নহয়, নীলো তেতিয়া তাতে আছিল
নেকি ?

বঞ্জিত — আছিল, কিন্তু মই তাক লগ পোৱা নাই। পিছে মই পাইন
উৰ হোটেলত চাহ খাই থাকোতে হঠাৎ এগৰাকী মহিলাৰ লগত
পৰিচয় হল — নাম বিজয়া।

বঞ্জিত— অকলে । আজি কালি ডাঙৰ হোটেলত চাহ লাঞ্চ আদি খোৱা এৰিষ্টক্রেট ক্লাবত পুৰুষ মহিলা নিৰ্বিশেষে ফ্ৰাচ আদি খেল অকলে বিভিন্ন পাৰ্টি এটেণ্ড কৰা আধুনিক মহিলা সম্ভাৱ্য ভিতৰত বুলি গণ্য কৰে ।

বীতা— মই জানো ।

বঞ্জিত— শুনা, এই গৰাকী মহিলাক আজি বহুদিনৰ পৰা মই লগ পাবলৈ বিচাৰি ফুৰিছিলো ।

বীতা— তোমাৰ পৰিচিত নেকি ?

বঞ্জিত— মুঠেই নহয় । সেইদিনাখনেই মই তেওঁক প্ৰথম দেখা পাওঁ

বীতা— তেন্তে তেওঁক লগ পাবলৈ বিচাৰি ফুৰাৰ কাৰণ ?

বঞ্জিত— [গম্ভীৰ ভাবে] কাৰণ, কাৰণ — নীলাম্বৰ ।

বীতা— বুজিছো, বোধহয় নীলৰ বন্ধু

বঞ্জিত— অকল বন্ধুৱেই নহয় — পৰম বন্ধু যাৰ মনস্তপ্তিৰ কাৰণে হাজা হাজাৰ টকা ধ্বংস কৰিছে ।

বীতা— পিচে ?

বঞ্জিত— আধুনিক, এই গৰাকী মহিলাৰ লগত কথা পাতি মই সেইদিনা আচৰিত হলো ।

বীতা— কেনে ?

বঞ্জিত— মই তোমাৰ অৱস্থাৰ কথা পৰিপাটিকৈ ভাঙি ক'লো । অকল টকা পইচা, সা-সম্পত্তি ধ্বংস কৰাৰ কথা ক'লো, কিন্তু আচৰিত এনে অন্তৰহীনা শিক্ষিতা তিবোতা মই কেতিয়াও দেখা নাই

বীতা— কি ক'লে বঞ্জিত দা ?

বঞ্জিত— মিচিকিয়াই হাঁচি ক'লে “মিষ্টাৰ বঞ্জিত বৰুৱা ! পুৰুষে গাড়ী চলাই যায় আৰু তিবোতাই এক্সিডেণ্ট কৰি মৰে । কিন্তু এতিয়া যদি মই গাড়ী চলাই যাওঁতে কোনোবা পুৰুষ আহি এক্সিডেণ্ট কৰি মৰে তেন্তে তাৰ বাবে মই দায়ীনে ?” এই বুলি মোক বাইৰ দি ফোঁ ফোঁৱাই হোটেলৰ পৰা ওলাই গুচি গল ।

বীতা— এনে বিলাক মুখা পিন্ধা তিবোতা সমাজৰ আবৰ্জনা নহয় জানে

বঞ্জিত— নিশ্চয় অকল আবৰ্জনাই নহয় সমাজৰ কাৰণে বিবাক্তও ।

কন্তুকতে পৰিস্কাৰ হয় থিক, তেনেকৈয়ে এদিন তোমাৰ সকলো মেঘ পৰিস্কাৰ হৈ যাব ।

বীতা— বঞ্জিত দা নীল এতিয়া ক'ত আছে, ক'ব পাবানে ?

বঞ্জিত— কিয় ? ঘৰলৈ অহা নাইনেকি ? ইয়াতে আছে ।

বীতা— আজি দুদিন একেবাৰেই ঘৰলৈ অহা নাই ।

বঞ্জিত— তোমাক এতিয়া এটা কথা কও শুনা, কিন্তু বিচলীত হব নোৱাৰিবা ।

বীতা— [বাস্তৱ ভাবে] কি ক'লা বঞ্জিত দা ? নীল ভালে আছেতো ?

বঞ্জিত— ভালে আছে সম্পূৰ্ণ ভালে আছে ।

বীতা— তেন্তে কোৱা মই কেতিয়াও বিচলীত নহওঁ ।

বঞ্জিত— সঁচা ?

বীতা— সঁচা বঞ্জিত দা ।

বঞ্জিত— তোমালোকৰ ঘৰে সৈতে এই মাটি থিনিৰ বিক্ৰীৰ দলীল প্ৰস্তুত কৰিছে । দলীলৰ সকলো কাম আজিয়েই সমাধা কৰিব ।

বীতা— কি ক'লা বঞ্জিত দা, আজিয়েই ?

বঞ্জিত— অ' আজিয়েই । কিন্তু এজনে সমুদায় টকা দিব নোৱাৰাত চাৰিজন মানে লগ লাগি লৈছে । দলীলৰ সকলো কাম সম্পূৰ্ণ কৰি তোমাৰ স্বাক্ষৰৰ কাৰণে এতিয়া আহি পাবহি ।

বীতা— দেখিলো বঞ্জিত দা, ইয়াতকৈ আৰু মানুহৰ কি শোচনীয় দুৰ্ভাগ্য হব পাৰে ? অৱশ্যে শেষত এইটো হবগৈ বুলি মই ভাবিছিলোৱেই । ধনবৰকাই — ধনবৰ কাই, [ধনবৰ সোমাই অ'হে] এই মাটি টুকুৰাও ঘৰে সৈতে কাৰোবাক বিক্ৰী কৰিছে । এতিয়া তেওঁলোক আহি পায়হিহে লাগে ।

ধনবৰ— হায় হায় [মূৰত হাত দি বহি পৰে] সৰ্বনাশ কৰিলা প্ৰভু । এতিয়া তেনেহলে আৰু “নৈয়েই লোটা বাতি বালিয়েই ঘৰ” । হে ভগৱন্ত গৈ থৈ ইয়াকেহে কৰিলা প্ৰভু । [ভিতৰলৈ সোমায়]

বীতা— তেন্তে আৰু আজি সকলো শেষ বঞ্জিত দা । এতিয়া মই ক'বো কি ?

বঞ্জিত— শেষ নহয় বীতা, তুমি অস্থিৰ নহবা, এটা উপায় উলিয়াব লাগিব ।

বীতা— কি উপায় বঞ্জিত দা ?

বঞ্জিত— দেউতাবাই উইলত কি লিখি থৈ গৈছিল তোমাৰ মনত আছে

বীতা— আছে ।

বঞ্জিত— আছে সচা, কিন্তু উইল মতে তুমিতো কোনো কামেই কৰ নাই । উইলত আছে যে তোমাৰ বিনা স্বাক্ষৰত কোনো সম্পত্তিয়েই হস্তান্তৰ হ'ব নোৱাৰে । আনকি বেঙ্কৰ টকা পৰ্য্যন্ত উভয়ৰ বিনা স্বাক্ষৰত উলিয়াব নোৱাৰে । হয়নে ?

বীতা— হয় । কিন্তু তুমি ইমান কঠোৰ ভাবে মোক প্রশ্ন.....

বঞ্জিত— ব'বা বীতা । এনেভাবে দেউতাহাই উইল কৰি যোৱাৰ উদ্দেশ্য কি ? উদ্দেশ্য হৈছে যাতে তেওঁৰ উপার্জিত এই বিশাল সম্পত্তি তোমালোকৰ হাতত পৰি নষ্ট নহয় । প্রত্যেকবাৰ বেঙ্কৰ পৰ টকা উলিয়াওঁতে বাধা দিছো তুমি মনা নাই, প্রত্যেকবাৰ মাটি বিক্ৰী কৰোঁতে উইলৰ উদ্দেশ্যৰ কথা মনত পেলাই দিছো, তুমি মনা নাই, আনকি তোমাৰ গা'ৰ অলঙ্কাৰ পৰ্য্যন্ত অকাতৰে নীলাম্বৰক সোলোকাই দিছা । আজি দেউতাহাৰ আত্মাই তোমাৰ এই কাৰ্য্যবাবে বিতুষ্ট হোৱা নাইনে ?

বীতা— তেনেকৈ নকৰা বঞ্জিত দা, তেওঁৰ আত্মাই কেতিয়াও মোৰ ওপৰত বিতুষ্ট হ'ব নোৱাৰে । এহাতে যেনেকৈ তেওঁ সম্পত্তি বৰফাৰ কাৰণে উইল কৰি থৈ গৈছে আনহাতে মোৰ স্বৰ্গীয় 'মা'ই সৰুৰে পৰা সাংসাৰিক জীৱনৰ বিষয়ে এনেভাবেই মোক শিক্ষা দি গৈছে ।

বঞ্জিত— সেইবুলি তোমাৰ মা দেউতাই জানি বুজি খালত জাপ দিবলৈ নিশ্চয় দিয়া নাছিল ।

বীতা— বঞ্জিত দা — তুমি মোক ভালকৈ জানা, সচা কথা কবলৈ গলে মই নীলৰ সন্মুখত বৰ দুৰ্বল হৈ পৰো । আক অকল মই বুলিয়েই নহয়, সমগ্ৰ নাবী জাতিৰেই ই এটা মৰ্জ্যাগত ব্যাধি ইয়াক নাবীৰ কোনো উচ্চশিক্ষা বা উচ্চস্থানে মটি দিব নোৱাৰে কিন্তু মোক তুমি এটা উপায় দি দিয়া বঞ্জিত দা ।

বঞ্জিত— নিশ্চয় । উপায় স্থিৰ কৰি আজি মই সকলো অবস্থাৰ সন্মুখীন হ'বৰ কাৰণে প্রস্তুত হৈ আহিছো । মাথো, তুমিও আজি প্রস্তুত হ'ব লাগিব ।

বীতা— কেনে ভাবে প্রস্তুত হোৱাৰ কথা কৈছা মই বুজা নাই বঞ্জিত দা ।

বঞ্জিত— শুনা বীতা, তোমাৰ দুৰ্বলতা কোনখিনিত সেইটো মই জানো । কিন্তু ভাল পোৱাই মানুহৰ আবৰ্জনা বোৰ ধুই পবিত্ৰ কৰে, ই কেতিয়াও মানুহক নৰকৰ মুখলৈ ঠেলি দিব নোৱাৰে । তোমাৰ পবিত্ৰ ভাল পোৱাৰ প্রকৃত মৰ্যাদা দিব নাজানি বৰং তাৰেই সুযোগ লৈ কড়াই-ক্ৰান্তিয়ে তোমাৰ পৰা আদায় কৰিবলৈ বিচাৰিছে । সেইটো তুমি উপলব্ধি কৰিও কৰিব পৰা নাই । এই খিনিতেই তোমাৰ ভুল । কিন্তু আজি তুমি সেই ভুল কেতিয়াও কৰিব নোৱাৰা অৰ্থাৎ তুমি দলীলত চহী দিব নোৱাৰা ।

বীতা— কিন্তু ...

বঞ্জিত— কিন্তু নহয় তোমাক আজি মই কেতিয়াও দলীলত চহী দিবলৈ নিদিও । নীলাম্বৰ নহা পৰ্য্যন্ত মই ইয়াতে অপক্ষা কৰিম ।

বীতা— কিন্তু বঞ্জিত দা, তেওঁ কিমান উগ্র কিমান জেদী তুমি নাজানা । তেওঁৰ অভিপ্ৰায় সিদ্ধি নহলে কিজানি আক ভয়ঙ্কৰ হৈ নিজৰেই কিবা দুৰ্ঘটনা কৰি পেলাই ।

বঞ্জিত— এনে বিলাক আশঙ্কা তোমাৰ সম্পূৰ্ণ অমূলক ।

বীতা— অমূলক নহয় বঞ্জিত দা । মই ...

বঞ্জিত— বীতা । জীৱনৰ শেষ সম্বল কণকো এনেদৰে দলিয়াই নেপেলাবা । আজি তুমি নীলাম্বৰৰ কোনো উগ্রতা বা কোনো কোমলতাকে প্রশ্ন দিব নোৱাৰা । স্থিৰভাবে প্রস্তুত হোৱা, শেষ চেষ্টা কৰিবৰ বাবে !

বীতা— মই পাৰিম জানো বঞ্জিত দা ?

বঞ্জিত— কিয় নোৱাৰিবা ? তুমি ইমান আচৰিত ধৰণে দুৰ্বল কিয় ? ঈশ্বৰে পুৰুষ আক নাবীক একে পদাৰ্থৰে স্ৰজন কৰিছে, সেইহে আজি পুৰুষৰ লগত নাবীয়েও সমানে আকাশ লজ্বী উধাও মাৰিব পাৰিছে চন্দ্ৰ লোকলৈ । নাবী অৱলা— নাবী দুৰ্বল । এইবোৰৰ দিন আজি আক নাই ।

বীতা— বঞ্জিত দা, মোৰ ভীক মনটোক উদ্গনি দি তুমি আগুৱাই নিবলৈ বিচাৰিছা । কিন্তু মই জানো নাবীয়ে যিমানেই আকাশ লজ্বক, যিমানেই উচ্চ পৰ্ব্বত বগাওক ভগবানে নাবীক মাতৃ

দিছে। য'ব পৰা দয়া, মায়া, মমতাব অফুৰন্ত বুৰবুৰণি নিগৰি
নিগৰি ওলাই মানুহৰ মাজত বিলাই দিয়ে। ই নাৰীৰ অন্তৰ
ভগবানৰ দান আৰু এই মাতৃহই নাৰীৰ সকলো দুৰ্বলতাৰ মূল
কাৰণ।

বঞ্জিত— বেচ, তেন্তে তুমি তোমাৰ মাতৃহৰ মহত্বলৈয়ে থাকা, মই আ
ইয়াৰ ভিতৰত নোসোমাও [যাব খোজে]

বীতা— নহয় বঞ্জিত দা, তুমি নেযাবা। মোৰ ওপৰত খং নকৰিব
আজি মই বৰ অসহায়। মোৰ আজিৰ অৱস্থাটোৰ কথা তুমি
এবাৰ ভাবি নোচোৱা কিয় ?

বঞ্জিত— ভাবি চাইছো বীতা, ভাবি চায়েই আজি এই উপায় স্থিৰ কৰিছো
ব'লা বীতা, বহা। [বীতাক বহুৱাই দি] মই হয়তো বহুত
সময়ত তোমাৰ প্ৰতি কটুবাৰ্য্য প্ৰয়োগ কৰিব লগা হৈছে। কিন্তু
ই কেৱল তোমালোকৰ মঙ্গলৰ বাবে। মোৰ কথা মতে আজি
কাম কৰা দেখিবা, চকৰি ঘূৰি গৈছে।

বীতা— কিন্তু নীলে যদি দলীলত স্বাক্ষৰ কৰিবলৈ মোক জোৰ কৰে ?

বঞ্জিত— কোনো কথা নাই। মই বাধা দিম। তুমি কেৱল দৃঢ় হৈ থাকিবা।

বীতা— উস্, বঞ্জিত দা, জন্মগত সংস্কাৰ বন্ধ নাৰী মন মোৰ, মই কি
কৰো, মই নিকপায়, মই নিকপায়। [চকুৰ পানী টোকে]

বঞ্জিত— দুখ নকৰিবা বীতা অধৈৰ্য্য নহবা।

বীতা— কিন্তু তুমি যি পৰিকল্পনা কৰিছা যদি কেনেকৈ ব্যৰ্থ হয় ?

বঞ্জিত— কেতিয়াও নহয়।

বীতা— মোৰ আজি এটা বৰ সন্দেহ হৈছে বঞ্জিত দা।

বঞ্জিত— কিহৰ সন্দেহ ?

বীতা— তেওঁৰ কাৰ্য্যত বাধা দিবলৈ যাওতে জানোচা তোমাক বেয়াই
অপমান কৰে।

বঞ্জিত— [হাঁহি] সি আজি মোক যিমানৈ বেয়াইক অপমান কৰক,
মই তাক নীৰবে সহ্য কৰিম।

বীতা— বঞ্জিত দা। দেউতাই মোক সৰুৰে পৰা সম্পূৰ্ণ স্বাধীন চিতীয়া
কৰি তুলিছিল। মই সম্পূৰ্ণ মুকলি মুৰীয়া চৰাইৰ দৰে আছিলো,
কিন্তু আজি চোৱাচোন, মই কিমান নিঃসহায়, কিমান অকলশৰীয়া।

বঞ্জিত— নিঃসহায় নহয় বীতা, ঈশ্বৰ তোমাৰ সহায়। তোমাৰ দেউতাবা
সচাকৈয়ে বৰ জ্ঞানী গুণী আৰু বহুদৰ্শী মানুহ আছিল। বাটৰ
পৰা বুটলি আনি নীলাম্বৰক তোমাক সপি দিছিল বুলিয়েই,
তেওঁ সকলো কাম এনে ভাবে পৰিপাটি আৰু কট্টীয়া কৰি থৈ
গৈছিল।

বীতা— সচা কথা, কিন্তু মোৰ ভাগ্যৰ ওপৰতটো তেওঁৰ কোনো হাত
নাই। কাৰো গাত দোষ নাই। ই সম্পূৰ্ণ মোৰ ভাগ্য বঞ্জিতদা।

বঞ্জিত— কিন্তু সেই বুলি ভাগ্যৰ ওপৰত সকলো কথা জাপি দি বহি
থকাটো, নিজৰ বিবেকক শালুনা দিয়াৰ বাহিৰে আন একো নহয়।

বীতা— বঞ্জিতা দা। মোৰ জীৱনৰ আগছোৱাত গুৰি ধৰিছিল দেউতাই,
আৰু আজি এই দুৰ্দীনত গুৰি ধৰিছা তুমি। তোমাৰ—

[এনেতে বেগাই গণপট বাবু সোমাই আহে]

গণপট— অ' আপুনি উকীল বাবু, থিক আছে।

বঞ্জিত— কোৱাচোন কি খবৰ ?

গণপট— [অলপ আতৰকৈ মাতি নি] দলীলকো চব কাম চমাধা কৰি
আহিব লাগিছে। আভী পৌছি যাব। লেकिन আইদেউ থিক
আছেটো ?

বঞ্জিত— আছে।

গণপট— বাচ বাচ তবে চব থিক আছে। আইদেউ ! উকীল বাবু
যি বকম অৰ্ডাৰ কৰে থিক চেই মাফিক চলিবা, চব থিক হৈ
যাব। [মটৰৰ হৰ্ণ শুনা যায়।] বাম বাম চৰ্বনাচ, কিজানি
পৌছি গৈছে। আভী মই কি কৰো। লেখা লাগগিঞ।

বঞ্জিত— নহয়—নহয় গণপট বাবু। অন্য মটৰহে বাষ্টাইদি গৈছে।

গণপট— আবে চিতাবাম চিতাবাম। আমাৰ ওপৰে ঘোচা— হৈছেতো।—
থাবাপ আদমী, একথু মন্দ কাম কৰি দিলে কি কৰিবা ? আচ্চা
মই আভীঘাওঁ। বাম বাম উকীল বাবু। মই আভী যাও
আইদেউ।

বীতা— যোৱা অলপ খবৰ বাখিবা।

গণপট— জকৰ জকৰ খালী আপুনি দলীলতে কেতিয়া চহী নকৰিবা।

খাবা থাকিব কি ভয় আছে? আচ্চা বাম বাম [বেগে ওলাই যায়]
বীতা— বঞ্জিত দা, মোৰ বৰ ভয় লাগিছে।

বঞ্জিত— কোনো ভয় নাই। তুমি সকলো প্ৰকাৰে এগৰাকী উন্নত মহিলা।
তুমি তোমাৰ কৰ্ত্তব্য কৰিবলৈ ওলাইছা। মোৰ বিশ্বাস তোমাৰ
পবিত্ৰ ভাল পোৱাই তাৰ সকলো পাপ, সকলো গ্লানি ধুই আজি
চকচকীয়া কৰি পেলাব।

বীতা— উস্ বঞ্জিত দা! মোৰ বুকখন বৰকৈ ঢপ ঢপাইছে, ধনবৰক মাত
মোক অলপ বিচি দিয়ক। [মূৰটো চকীত হলাই দিয়ে।]

বঞ্জিত— ধনবৰ কাই ধনবৰ কাই। বিচনী এখন বেগাই লৈ আহাচোন।
[কাগজ এখন লৈ মূৰটো বিচি দিয়ে, এনেতে ধনবৰ লবি আহি
বিচনীৰে বিচি দিয়ে।] ডাক্তৰক খবৰ দিমেনেকি?

বীতা— নালাগে।

বঞ্জিত— পিল এটাকে খাই দিবানে কি বীতা।

বীতা— নালাগে। তুমি ভয় নেখাবা বঞ্জিত দা। অলপ বেষ্ঠ লৈ থাকিলেই
ভাল পায়। ধনবৰ কাই। অলপ জোৰেৰে বিচি দেচোন।
[ধনবৰে ঘন ঘনকৈ বিচে, বঞ্জিতে ইফাল সিফালকৈ ঘূৰি থাকে।]

ধনবৰ— বঞ্জিত বোপা, কি হব আজি?

বঞ্জিত— একো নহয়, ধনবৰকাই। সকলো থিক হৈ যাব।

ধনবৰ— জানো বোপা, তুমিহে জানা, মোৰ দেখোন গাতো, কিবা
খবৰ দপ দপ লাগিছে।

[হাতত কাগজৰ লুপা এটা লৈ নীলাম্বৰ সোমাই আহে।]

বীতাই গা লবাই বহে। নীলাম্বৰ বঞ্জিতৰ

আগত থিয় হয়। নীলাম্বৰে

মাতাল অবস্থাত কথা কয়

যদিও কথাবোৰ

সংযত।]

নীলাম্বৰ— বঞ্জিত, হোৱাই ছ ইটু কাম টু মাই প্লেচ চ' অফটেন
স্পেচিয়েলি মই নথকা অবস্থাত। কিয় আহ? আই ছ ন
লাইক ইট ব্ৰাদাৰ, ভাল নাপাও।

ধনবৰ— হৰি হৰি প্ৰভু— [বিচনীখন পেলাই ধনবৰ ওলাই যায়।]

থকা নথকাৰ লগত মোৰ এইখন ঘৰলৈ অহাযোৱা কৰাত
কেতিয়াও কোনো সম্বন্ধ নাছিল আৰু আজিও নাই।

নীলাম্বৰ— অৰ্থাৎ অগাৰিত — দ্বাৰ নহয়?

বঞ্জিত— নিশ্চয়। এইখন ঘৰৰ দুৱাৰ মোৰ কাৰণে সদায় মুকলি থাকিব।

নীলাম্বৰ— ড্ৰেমেটিক। বাক মই বীতাৰ লগত অতি আবশ্যকীয় অলপ
ঘৰুৱা কথা পাতিব খোজো বোধহয়, আমাৰ মাজত তই নথকা-
টোৱেই বাঞ্ছনীয়।

বঞ্জিত— তোৰ ম'বোৱাৰী বন্ধু কেইজন বোধহয় সফালে বেজিষ্টাৰী হাকিমক
লৈ মা'বোৱাৰীৰ গাড়ীতে অপক্ষা কৰি আছে, নহয় জানো?

নীলাম্বৰ— চাট আপ দিচ ইজ ন বিজনেচ অব ইয়চ' মেন।

[বীতাই গা লবাই]

বঞ্জিত— হৈছে নীলাম্বৰ, চুড়ন্ত হৈছে আৰু নালাগে। তই তোৰ শেষ
সীমাত ভৰি দিছহি।

নীলাম্বৰ— ইউ গিন দি এণ্ড। হব পাৰে। [বীতাৰ ওচৰলৈ গৈ
মুখলৈ চাই থাকে] হোৱাট ইজ দি মেটাৰ উইথ ইউ,
কি হৈছে বীতা?

বঞ্জিত— তোৰ কথা শুনিলে বাস্তবিকেই হাঁহি দিবৰ মন যায়। সচাঁয়ে
নীলাম্বৰ। তোলৈ আজি মোৰ পুতৌ উপজিছে।

নীলাম্বৰ— পুতৌ, পিটি, আচৰিত ইউ পিটি মি? মই আজি থিক বুদ্ধা
মাই, মোৰ মুখৰ ওপৰত কথা কোৱাৰ সাহস তই আজি ক'ত
পালি!

বঞ্জিত— সঁচা কথা তই আজি আচৰিত হবলগীয়াই। এদিন তোৰ
তীক্ষ্ণ বুদ্ধি সম্পন্ন মেধা শক্তি, তোৰ অনুপম ব্যক্তিত্ব আৰু পৃথিৱীৰ
নানান সাহিত্যৰ ওপৰত তোৰ বাৎপতি এই সকলোবিলাক
বহুমুখী প্ৰতিভাক মই অশেষ শ্ৰদ্ধা কৰিছিলো। আৰু সেই
কাৰণেই তোক এদিন সচাকৈয়ে ভয়ো কৰিছিলো। কিন্তু আজিটো
তই আৰু সেই নীলাম্বৰ নহয়। তই জাননে আজি তোৰ স্থান
ক'ত?

নীলাম্বৰ— আই দ'ণ্ট ব'ডাৰ এৰাউট ইউ মেন। মোৰ চকুৰ আগৰ পৰা

বঞ্জিত— কেতিয়াও নাযাও, আজি মই ইয়াত শেষলৈকে অপক্ষ্য কৰিম।

বোধহয় বেজিষ্টেচনৰ কাম ইয়াতেই সমাধা হব। নহয় জানো?

নীলাম্বৰ— বঞ্জিত!

বীতা— বঞ্জিত দা, তুমি পাহৰি গৈছানেকি যে মোৰ হাৰ্টৰ ... [বঞ্জিত আতৰি যায়]

নীলাম্বৰ— [বীতাৰ ওচৰলৈ গৈ] হাৰ্ট, হাৰ্টৰ কি হৈছে বীতা?

বীতা— নাই মোৰ একো হোৱা নাই, মই সম্পূৰ্ণ সুস্থ।

নীলাম্বৰ— দেটচ্ অলৰাইট। [কাগজৰ বুৰাটো খুলি] চাওঁ দিয়ৈৰ এই কাগজ খনৰ এই খিনিতে তোমাৰ চহী এটা দিয়াচোন, লাইক এ গুড গাৰ্ল।

(কলমটো আগবঢ়াই দিয়ে বীতাই বঞ্জিতৰ মুখলৈ চাই হাত মেলি লব খোজে। বঞ্জিত আগবাঢ়ি আহে।)

বঞ্জিত— এই খনটো কাগজ নহয়। ক-দলীল। আৰু এই দলীলতে ঘৰে ছৰাৰে এই মাটি টুকুৰা বিক্ৰী লিখা আছে। গতিকে বীতাই ইয়াত চহী নিদিয়ৈ।

নীলাম্বৰ— বঞ্জিত! আমাৰ ঘৰুৱা কথাৰ মাজত থিয় দিবলৈ তই কোন

বঞ্জিত— মই তঁহত ছয়োৰে এজন হিতাকাঙ্ক্ষী আৰু বন্ধু।

নীলাম্বৰ— টু হেল ইয়ৰ ফ্ৰেণ্ড চিপ। বীতা তুমি চহী কৰা।

বীতা— ইমান দিনে তুমি যেতিয়াই য'তে চহী কৰিবলৈ দিছা, মই তাৰ পৰিণাম জানিও বিনাবাক্যব্যয়ে তাতেই চহী দি আহিছো। কিন্তু...

নীলাম্বৰ— চাৰটেনলি, মই জানো, তুমি আজিও দিবা। হু ইজ বঞ্জিত টু ষ্টেণ্ড বিটউইন আচ্। দিয়া বীতা। এইখিনিতেই জাহ্ন হিয়েৰ। (কলমটো আগবঢ়াই দিয়ে)

বীতা— (থোকা থুকি মাতেৰে) ঘৰে মাটিয়ে আজি বেচি দি কাইলৈ বাক ক'ত থিয় দিবা কোৱাচোন?

নীলাম্বৰ— মই ইমানবোৰ কথা কেতিয়াও ভবা নাই বীতা, মোক লাগে দলীলত তোমাৰ চহী।

বঞ্জিত— অৰ্থাৎ তোক লাগে টকা।

নীলাম্বৰ— বঞ্জিত, মই তোক বাৰে বাৰে কৈ আছো, যে, তই আমাৰ

বঞ্জিত— কিন্তু আজি মই সোমাবই লাগিব নীলাম্বৰ! শেষলৈকে আজি তোৰ এই কামত মই বাধা দিম।

নীলাম্বৰ— হয় নেকি? অল ৰাইট— বীতা! তুমি আজি চহীটোৰ কাৰণে মোক যথেষ্ট সময় থিয়কৈ ৰাখিছা নহয়?

বীতা— নহয় তুমি মোক ভুল বুজিবা।

নীলাম্বৰ— তেন্তে দিয়া, হেজিটেড কৰিছা কিয়? এক চেকেণ্ডৰ কাম মাত্ৰ। দিয়া— (কলমটো আগবঢ়াই দিয়ে)

বঞ্জিত— নহব নীলাম্বৰ, মোৰ সাক্ষাতত তই আজি চহী লব নোৱাৰিবি।

নীলাম্বৰ— (খঙেৰে) বঞ্জিত! বীতা— তুমি বঞ্জিতৰ কথা ৰাখিবানে—মোৰ?

বীতা— কিন্তু তুমি বুজা কিয় নীল! বঞ্জিত দাই আমাৰ ভবিষ্যত.....

নীলাম্বৰ— মনে মনে থাকা বীতা। ভবিষ্যত, ভবিষ্যত, ভবিষ্যত মই কেতিয়াও নাভাবো। অতীত কি আছিল মই সম্পূৰ্ণ পাহৰি গৈছো। লেট পাষ্ট বি বাৰিদ্ ইন দি অ'ম্ব অফ পাষ্ট। মোক লাগে বৰ্তমান। দি লিভিং প্ৰেজেন্ট। এতিয়া চহী কৰিবানে নকৰা। (আগুৱাই যায়)

বঞ্জিত— শুন নীলাম্বৰ, অতীতক কেতিয়াও অতীতৰ গৰ্ভত পুতি থব নোৱাৰি। অতীতে মানুহৰ বৰ্তমান আৰু ভবিষ্যতৰ ওপৰত যথেষ্ট প্ৰভাব বিস্তাৰ কৰে। মনত ৰাখিবি চাপৰিলে মেঘ নেবাই।

নীলাম্বৰ— বঞ্জিত!

বঞ্জিত— অতীত বৰ্তমান আৰু ভবিষ্যত মানুহৰ জীৱনত ওতঃপ্ৰোত ভাবে জড়িত হৈ আছে। এই কাল তিনিটাক মানুহে কেতিয়াও নুই কৰিব নোৱাৰে।

নীলাম্বৰ— বাঃ—

বঞ্জিত— অগাধ সম্পত্তি হাতত পায় নিজৰ অতীতটোক পাহৰি যোৱাৰ বাবেই তোৰ এই দুৰৱস্থা।

নীলাম্বৰ— আই কাণ্ট টলাৰেট এনি ম'ৰ। বীতা তুমি চহী দিবা নে নিদিয়া?

বঞ্জিত— তোৰ পাহৰি যোৱা অতীতটোক মই এবাৰ মনত পেলাই দিও শুন—

নীলাম্বৰ— বঞ্জিত—

বঞ্জিত— ধন ঐশ্বর্য্য আকাঙ্ক্ষা নোহোৱা, অভিজাত্য গৰ্ব্বৰ পৰশ
নোপোৱা, আড়ম্বৰহীন, সহজ সবল দৰিদ্ৰ গাৱলীয়া খেতিয়কৰ
ঘৰত তোৰ জন্ম। এয়ে তোৰ অতীত।

নীলান্ধব— বঞ্জিত! আই ওৱাৰ্ণ ইউ। মই মাতাল মনত ৰাখিবি।

বীতা— মনে মনে থাকা বঞ্জিত দা।

বঞ্জিত— আক শুন— অমায়িকা বাতিৰ ঘিট-ঘিটীয়া আন্ধাৰত বাট হেৰুৱাই
পলসুৱা বোকাৰ পৰি হেপোৱা পিতি থকা জীৱনটোৱেই হ'ব
তোৰ ভবিষ্যত।

নীলান্ধব— বঞ্জিত মুখ বন্ধ কৰ।

বীতা— বঞ্জিত দা।

বঞ্জিত— আক তোৰ বৰ্তমান, — বৰ্তমান বীতাৰ উজ্জল ভাগ্যাকাশত
কুঠাৰাঘাত কৰি উদয় হোৱা তই এটা অলস্ত ধূমকেতু।

নীলান্ধব— মই নিজকে সংযত কৰিব নোৱাৰা হৈছো বঞ্জিত।

[মেজত থকা দলীলখন হাতলৈ আনি পকাই থাকে।]

বীতা— বঞ্জিত দা, তুমি উত্তেজিত হৈছা।

বঞ্জিত— তোৰ কল্পনাৰো অতীত অযাচিত্তে অহা এক বিশাল সম্পত্তি
ধ্বংস কৰা,

নীলান্ধব— বঞ্জিত—

বঞ্জিত— উচ্চ শিক্ষিতা আদৰ্শনীয়া স্ত্রীক নিৰ্দয় ভাবে উৎপীড়ন কৰি,

বীতা— বঞ্জিত দা, বঞ্জিত দা— [চিঞৰি উঠে]

নীলান্ধব— বঞ্জিত—

বঞ্জিত— ভৰিৰে গচকি পেলোৱা তই এটা ঘিণলগা জঘন্য মাতাল।

নীলান্ধব— ষ্টপ ইউ।

[লগে লগে হাতত থকা কাগজৰ নুৰাটোৰে বঞ্জিতৰ গালত কোব
মাৰি দিয়ে। বঞ্জিতে ছয়োহাতেৰে মুখখন ঢাকিবৰে। বীতাই
“বঞ্জিত দা” “বঞ্জিত দা” বুলি ধৰিবলৈ আহোতেই মাটিত পৰি
“নীল” বুলি চিঞৰি উঠে। বঞ্জিতে ঘূৰি চাই, “ধনবৰকাই”
“ধনবৰকাই” বুলি মাতি ছয়ো ধৰা-ধৰিকৈ চ'ফাত তোলে।
ধনবৰে কান্দি কান্দি মূৰটো বিচি দিয়ে। বীতাই “নীল” “নীল”

চিঞৰি মাতে। নীলান্ধবে উচপ খাই উঠি লৰি বীতাৰ গুৰিত
বহি কয়—]

লান্ধব— ইকি? কিয় তেনেকুৱা কৰিছা বীতা? বঞ্জিত বীতাৰ কি হ'ল।
তেনেকুৱা নকৰিবা বীতা, নহয় নহয়, মই মহাভুল কৰিছো মোক
ক্ষমা কৰা। এইয়া চোৱা ৰাক্যাসী দলীলখন মই চিৰাচিৰকৈ
ফালি পেলাইছো। [দলীল ফালে]

বীতা— [সেহাই সেহাই] বহুত পলম হল নীল, বহুত পলম হল।
কিন্তু বৰ মধুৰ, বৰ শান্তি, বৰ আনন্দ, বৰ আনন্দৰে যাব
পাবিম নীল। নীল—

লান্ধব— নহয় নহয় বীতা, মই তোমাৰ সাধু বিনয়ী নীল হৈ ঘূৰি
আহিছো, তুমি নাযাবা। তুমি কথা কোৱা।

[বীতাই নীলান্ধবৰ ডিঙিত সাবটি ধৰিবলৈ উঠিব খোজোতেই
মোকোটা খাই পৰি যায়। নীলান্ধবে “বীতা বুলি

গাৰ ওপৰত পৰি যায়, বঞ্জিতে “বীতা”

বুলি চিঞৰি উঠে, ধনবৰে

“আইদেউ” “আইদেউ” বুলি

হাওঁ হাওঁ কৈ কান্দি

উঠে।]

আৰ কাপোৰ